

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Кафедра музеєзнавства,
пам'яткознавства та інформаційно-
аналітичної діяльності

На правах рукопису

КОТЕЛЬЧУК ІРИНА РУСЛАНІВНА

**ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОГО ІНСТИТУТУ
СТРАТЕГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ**

Робота на здобуття освітнього ступеня «Магістр»
за освітньою програмою «Інформаційна, документно-аналітична діяльність»
спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»

Науковий керівник:
Качковська Леся Ростиславівна
кандидат історичних наук,
доцент

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол № _____

засідання кафедри музеєзнавства, пам'яткознавства
та інформаційно-аналітичної діяльності

від _____ 2024 р.

Завідувач кафедри _____ проф. Гаврилюк С. В.

ЛУЦЬК – 2024

АНОТАЦІЯ

Котельчук І. Р. Діяльність Національного інституту стратегічних досліджень. Кваліфікаційна робота на правах рукопису. Волинський національний університет імені Лесі Українки. Луцьк, 2024.

Магістерська робота зосереджує увагу на аналізі інформації в контексті дослідження державної інформаційно-аналітичної інституції України, Національного інституту стратегічних досліджень, яка максимально об'єктивно й ефективно використовує публічні відомості для висвітлення результатів, від яких опосередковано залежить формування та реалізація державної політики.

У роботі висвітлено теоретичні засади та стан наукового вивчення проблеми. Предметом дослідження виступає діяльність Національного інституту стратегічних досліджень.

Наукове дослідження складається зі вступу, основної частини, висновків та списку використаних джерел. У вступі обґрунтовано актуальність теми, поставлено мету та окреслено її завдання, визначено об'єкт, предмет та методи дослідження. У першому розділі розглянуто теоретико-методологічні основи дослідження, а саме базові поняття наукової системи та стан наукового вивчення теми, джерела, завдяки яким вдалося проаналізувати визначену проблему. У другому розділі проаналізовано загальні положення організації роботи Національного інституту стратегічних досліджень, його науковий напрям від часу створення до 2023 р. Третій розділ наповнений змістом про аналіз стратегічного управління Інституту, моделювання та прогнозування його роботи. Висвітлено окремі питання експертної оцінки НІСД щодо діяльності державних відомчих структур в період війни у 2024 р. Результатом наукового дослідження є висновки, які висвітлюють аналіз викладеного змісту усіх складових наукової роботи.

Ключові слова: Національний інститут стратегічних досліджень, інформаційна діяльність, аналітика, війна, національна безпека.

SUMMARY

Kotelchuk I. R. Activities of the National Institute for Strategic Studies.

Qualification work on manuscript rights. Lesya Ukrainka Volyn National University. Lutsk, 2024.

The master's thesis focuses on the analysis of information in the context of research by the state information and analytical institution of Ukraine, the National Institute for Strategic Studies, which uses public information as objectively and effectively as possible to highlight the results, on which the formation and implementation of state policy indirectly depends.

The master's thesis highlights the theoretical foundations and the state of scientific study of the problem. The subject of the research is the activities of the National Institute for Strategic Studies.

The scientific research consists of an introduction, main part, conclusions and a list of sources used. The introduction substantiates the relevance of the topic, sets the goal and outlines its tasks, determines the object, subject and methods of research. The first section considers the theoretical and methodological foundations of the research, namely the basic concepts of the scientific system and the state of scientific study of the topic, sources, thanks to which it was possible to analyze the identified problem. The second section analyzes the general provisions of the organization of the work of the National Institute for Strategic Studies, its scientific direction from the time of its creation to 2023. The third section is filled with content on the analysis of the Institute's strategic management, modeling and forecasting of its work. It highlights certain issues of the NISD expert assessment of the activities of state departmental structures during the war in 2024. The result of the scientific research is the conclusions that highlight the analysis of the presented content of all components of the scientific work.

Key words: National Institute for Strategic Studies, information activities, analytics, war, national security.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	5
ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	9
1.1. Базові поняття наукової роботи.....	9
1.2. Стан наукового вивчення теми та джерельна база.....	18
РОЗДІЛ 2. ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОГО ІНСТИТУТУ СТРАТЕГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В ПЕРІОД 2002-2023 РР.	26
2.1. Загальні положення організації роботи.....	26
2.2. Наукові дослідження Інституту.....	34
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО ІНСТИТУТУ СТРАТЕГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У 2024 Р.	40
3.1. Аналіз стратегічного управління.....	40
3.2. Моделювання та прогнозування у роботі НІСД.....	48
3.3. Експертна оцінка Інституту щодо діяльності державних відомчих структур в період війни.....	52
ВИСНОВКИ.....	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	61

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

АД – аналітична діяльність

НІСД – Національний інститут стратегічних досліджень

Е-урядування – електронне урядування

ІКТ – інформаційно-комунікаційні технології

ІС – інформаційна система

ІТ – інформаційні технології

НД – нормативний документ

РНБОУ – Рада національної безпеки і оборони України

ВСТУП

Актуальність дослідження. Через виокремлення специфічної сфери професійної діяльності, пов'язаної із формуванням і реалізацією державної політики, в розвинених країнах сформувався окремий, від державного управління – public administration, напрям підготовки – державна політика. Дослідження організації інформаційно-аналітичної діяльності в органах державної влади є актуальним у сучасному глобалізаційному світі, оскільки взаємодія між державою, громадянами й бізнесом вимагають високого рівня інформаційної підтримки.

Актуальність дослідження полягає у тому, що в умовах війни державні інформаційно-аналітичні інституції України, такі як Національний інститут стратегічних досліджень (далі – Інститут), повинні максимально об'єктивно й ефективно використовувати публічні відомості, факти, статистичні дані для висвітлення результатів, від яких опосередковано може також залежати формування та реалізація державної політики, зокрема забезпечення національної безпеки, економічний, а отже і соціальний розвиток українського народу.

Окрім того з активним впровадженням цифрових технологій та зростанням об'єму інформації, що надходить до державних органів, зростає потреба застосування новітніх інструментів для проведення аналізу та обробки даних, що в свою чергу забезпечує належний рівень висвітлення відомостей про політичні події, реформи та міжнародну співпрацю, які потребує Україна, особливо у період війни 2022–2024 рр.

Дослідження діяльності Національного інституту стратегічних досліджень дає можливість проаналізувати значення цієї інституції у питаннях, які безпосередньо пов'язані з національною безпекою України в період війни.

Метою кваліфікаційної роботи є вивчення діяльності Національного інституту стратегічних досліджень як базової установи науково-аналітичного

супроводження діяльності Президента України та Ради національної безпеки і оборони України.

Відповідно до поставленої мети визначено наступні *завдання*:

- дослідити базові поняття, стан наукового вивчення теми та її джерельну базу;
- проаналізувати діяльність НІСД в період з 2002 по 2023 рр.;
- охарактеризувати основні напрями роботи Інституту в 2024 р.;
- узагальнити роль і значення Національного інституту стратегічних досліджень як базової установи науково-аналітичного супроводження діяльності Президента України та Ради національної безпеки і оборони України.

Об'єктом дослідження виступає інформаційно-аналітична діяльність.

Предметом дослідження є діяльність Національного інституту стратегічних досліджень.

Методи дослідження зумовлені темою, метою і завданнями магістерської роботи, яка базується на комплексному використанні загальнонаукових та спеціальних методів, які використовуються для досягнення поставленої мети. В основу дослідження покладено принципи об'єктивності, науковості, всебічності, системності, які в сукупності дали змогу охарактеризувати організацію інформаційно-аналітичної діяльності Національного інституту стратегічних досліджень.

Методологічну основу дослідження склали взаємодоповнюючі загальнонаукові методи аналізу, синтезу, абстрагування та узагальнення. Так, метод аналізу дозволив охарактеризувати та оцінити джерела дослідження, які безпосередньо стосуються зазначеної теми. На основі методу синтезу всі матеріали були згруповані відповідно до поставлених у роботі завдань.

Магістерська робота базується також на використанні принципу наукового об'єктивного підходу до висвітлення теми. Він передбачає залучення джерел в обсязі, потрібному для отримання сукупності наукових

фактів; врахування рівня представництва джерельної бази, критичний аналіз джерел для перевірки достовірності їх свідчень та ін.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у комплексному ґрунтовному вивченні діяльності Національного інституту стратегічних досліджень і визначення його ролі як базової установи науково-аналітичного супроводження діяльності Президента України та Ради національної безпеки і оборони України.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що матеріали кваліфікаційної роботи стануть у нагоді при підготовці навчальних занять зі студентами коледжів та університетів, які здобувають фах за спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», згодяться як рекомендації з метою вдосконалення процесу організації інформаційно-аналітичної діяльності, яка реалізовується в державному управлінні.

Апробація результатів дослідження. Тему апробовано на засіданні кафедри музеєзнавства, пам'яткознавства та інформаційно-аналітичної діяльності Волинського національного університету імені Лесі Українки під час попереднього захисту кваліфікаційної роботи, а також на VIII Міжнародній науково-практичній конференції молодих учених, студентів та аспірантів «Актуальні проблеми розвитку природничих та гуманітарних наук» (Луцьк, 14.11.2024 р.), у збірнику матеріалів якої опубліковано тези «Національний інститут стратегічних досліджень: реалізація діяльності в умовах війни».

Структура кваліфікаційної роботи включає перелік умовних скорочень, вступ, три розділи, кожен з яких поділений на підрозділи, висновки, список використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Базові поняття наукової роботи

Поряд із юридичними конструкціями, правилами та прийомами викладення законодавчих та інших нормативно-правових актів чи не найважливішим засобом юридичної техніки є відповідна термінологія. Система визначень, що характеризує різні аспекти інформаційної діяльності, стає основою формування відповідних безпекових понять, необхідних для розвитку технологій організації і забезпечення інформаційної безпеки.

До базових понять дослідження відносимо наступні визначення:

Адміністративно-правове забезпечення інформаційної безпеки – комплекс превентивних дій економічного, політичного, юридичного, технологічного, та організаційного характеру, спрямованих на попередження, виявлення і ліквідацію загроз інтересам особи, держави та суспільства в інформаційній сфері [32].

Інформаційне суспільство – це широкий термін, який використовується для опису соціальних, економічних, технологічних і культурних змін, пов'язаних із швидким розвитком і широким використанням інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ) у суспільствах сучасних країн [16].

Інформаційна безпека – стан захищеності передбачених законодавством норм і параметрів інформаційної процесії та відносин, що забезпечує необхідні умови існування держави, людини та суспільства як суб'єктивних процесів і відносин [97].

Безпека інформації – це такий її стан, за якого з необхідною ймовірністю забезпечують захист інформації від внутрішніх та зовнішніх загроз [98].

Національна безпека – захищеність життєво важливих інтересів людини й громадянина, суспільства й держави, за якої забезпечують сталий розвиток

суспільства, своєчасне виявлення, запобігання й нейтралізацію реальних та потенційних загроз національним інтересам [53].

Служба безпеки України – це державний правоохоронний орган спеціального призначення, який забезпечує державну безпеку України й підпорядкований Президенту України [61].

Інформація – задокументовані або оприлюднені відомості про події та явища, які відбуваються в суспільстві, державі чи навколишньому середовищі [99].

Конфіденційна інформація – зазвичай визначається як інформація, розкрита окремому працівнику або відома цьому працівнику внаслідок роботи в компанії [31].

Таємна інформація – інформація, що містить відомості, які становлять державну та іншу передбачену законом таємницю, розголошення якої завдає шкоди особі, суспільству чи державі [16].

Публічна інформація – будь-яка інформація, незалежно від форми чи формату, яку агентство розкриває, поширює або робить доступною для громадськості [48].

Загроза інформації – можливість виникнення такого явища або події, наслідком якого можуть бути небажані впливи на інформацію [64].

Фейк – що-небудь помилкове, недостовірне, сфальсифіковане, що видається за дійсне, реальне, достовірне з метою ввести в оману [72].

Інформаційне середовище – сукупність технічних і програмних засобів зберігання, оброблення і передавання інформації, а також політичні, економічні та культурні умови реалізації процесів інформатизації [44].

Гібридна війна – це військова стратегія, яка використовує політичну війну та поєднує звичайну війну, нерегулярну війну та кібервійну з іншими впливами таких методів, як фейкові новини, дипломатія, законність та іноземне втручання у вибори [19].

Пропаганда – це систематичне намагання маніпулювати переконаннями, ставленням чи діями інших людей за допомогою символів (слів, жестів,

прапорів, пам'ятників, музики, одягу, знаків розрізнення, зачісок, малюнків на монетах і поштових марках тощо) [23].

Кіберпростір – це область, що характеризується використанням електроніки та електромагнітного спектру для зберігання, зміни та обміну даними через мережеві системи та пов'язані з ними фізичні інфраструктури [49].

Інформаційні операції – отримання та накопичення інформації про учасника бойових дій, яка використовується для захисту наших військових і країни [64].

Дезінформація – підтверджено неправдива або оманлива інформація, створена, представлена та поширена для отримання економічної вигоди або для навмисного обману громадськості [113].

Інформаційно-психологічна війна з'явилася як форма інформаційного протиборства на певній стадії розвитку засобів і методів інформаційно-психологічного впливу і є найбільш соціально небезпечною формою даного протиборства, здійснюваного насильницькими засобами і способами впливу на інформаційно-психологічну сферу супротивника з метою вирішення стратегічних завдань.

Історично інформаційне протиборство виникло як складова частина збройної боротьби. Причинами його виникнення стало прагнення нападаючої сторони підняти дух своїх воїнів і послабити волю ворога. Подібним чином вона позбавляла останнього здатності до активного опору, сприяла його швидшому знищенню, зменшувала власні матеріальні та фізичні втрати. Найбільш рання з відомих форм впливу на супротивника не бойовими засобами – залякування його своєю (іноді уявної) бойовою потужністю, – виникла досить рано. Її сліди ми бачимо в збройних зіткненнях племен в епоху розкладання первіснообщинного ладу, в війнах рабовласницьких держав. Під впливом страху, особливо в бою, коли немає часу для обмірковування своєї поведінки, противник приймає рішення про здачу або втечу практично рефлекторно [19].

Ще в давнину протиборчі сторони використовували засоби духовного впливу, щоб послабити моральний дух і бойову міць противника, а також підняти бойовий дух своїх військ. Це була історично перша форма інформаційного протиборства – інформаційно-психологічного забезпечення бойових і повстанських дій.

В якості основного носія і засобу доведення інформації на першому, вербальному етапі виступала людина, як об'єкт впливу – психіка людини, визначальна спрямованість її діяльності. Аристотель ще в IV ст. до н.е. виділив ті складові психіки людини, які по теперішній час є основними об'єктами інформаційного впливу – свідомість, волю і почуття людини. (Є три сили душі, головні для вчинку і для істини: почуття, розум, прагнення) [47].

Способи ведення інформаційного протиборства в той історичний період були обмежені вербальними технологіями (виступи ораторів, релігійних проповідників, поширення чуток, дезінформації і т.п.), наочними засобами залякування (демонстрація військової переваги, страхітливі знаки, пропагандистські послання на каменях, деревах і будівлях і т.п.) і фізичного впливу (арешти, вбивства ораторів і т.п.). Найважливішими суб'єктами інформаційного протиборства того часу були священнослужителі якнайбільш освічені люди, котрі володіли значним впливом на всі соціальні прошарки населення. При цьому поява перших друкованих засобів не зіграла помітну роль в здійсненні інформаційного протиборства, так як на той період основна маса солдат і цивільного населення були неграмотні.

Джерелами ідей інформаційно-психологічного впливу на протилежну сторону можна вважати первісне осмислення правителями стародавнього світу фізично ненасильницького управління масами людей [53].

Про розуміння важливості психологічного протиборства в той період свідчать погляди єгипетських і ассирійських воєначальників, які прямо зв'язують розвиток ходу бою з психічним станом бійців. Не випадково основним завданням виховання вважалося вироблення психічної стійкості у бійця, готовності загинути, його обличчя, а не спина, має бути завжди звернена

до ворога. У виховних цілях воєначальники широко спиралися на релігію, обряди, традиції і ритуали. Цьому сприяв і народний епос. Разом з тим, вже тоді воєначальники розуміли, що на хід бою впливає не тільки настрої своїх воїнів, а й психічний стан ворожих бійців. Тому задум битви, як правило, будувався на основі маневру, який вносив хаос в ряди противника. Найбільш поширеними способами внесення сум'яття було поширення чуток про перевернення чисельності і потужності свого війська (особливо часто цей спосіб застосовував Олександр Македонський – IV ст. до н. е.), використання страхітливих штандартів, масок, звукового супроводу військових дій і т.п. Важливим способом була також дезінформація противника з метою забезпечення раптовості нападу [93].

Класичним прикладом дезінформації є «троянський кінь», який зіграв вирішальну роль в троянській війні за розділ сфер впливу в Малій Азії між грецькими племенами в XIII ст. до н.е. Завдяки троянському коню, якого, за твердженням підсланого спартанцями особи, нібито подарувала місту богиня Афіна, спартанці захопили Трою і зруйнували її вщент. (Вираз «троянський кінь» став професійної приказкою розвідників для позначення операції по дезінформації противника з подальшою його військовою поразкою).

Одним з кращих фахівців античного світу по дезінформації військового противника вважався Ганнібал (III-II ст. до н. е.). Так, давньогрецький історик Полібій залишив свідчення того, як Ганнібал майстерно проводив операції по дезінформації противника. Він тривалий час розпускав чутки про те, що в його війську з'явилася якась хвороба, щоб римляни не дивувалися, почувши, що він давно стоїть зі своїм військом на одному місці, коли сам перебував неподалік від Тарента [113].

Цей маневр дозволив Ганнібалу швидко захопити місто. Іншим прикладом може служити підготовка Ганнібала до битви з римськими легіонерами при річці Треббін, в ході якої він активно розпускав чутки про потужність нового озброєння карфагенян, чим сприяв формуванню психологічної готовності римлян до поразки.

Перед походом до Греції в 480 р до н.е. Ксеркс, воєначальник Персії, в цілях максимального емоційного впливу на противника поширював чутки про чисельність свого війська, стверджуючи, що якщо все перські воїни вистрілять з луків, то його стріли затьмарять сонце. Крім того, усвідомлюючи недостатність доведення інформації страхітливого характеру по каналу «з вуст в уста», Ксеркс відпустив грецького шпигуна, попередньо продемонструвавши йому численність перського війська [33].

В ході війни з греками Ксеркс активно використовував для здійснення впливу на еллінів і так звану «п'яту колону». У ролі «п'ятої колони» виступали жреці Дельфів, що займали персофільську позицію. Вони доводили до еллінів передбачення про неминучу поразку. Згодом, коли греки перемогли, жерці, щоб виправдатися перед сучасниками і нащадками, винайшли версію про «диво», нібито скоєному богами, допомігши дельфійцям внести вирішальний вклад у перемогу над варварами [33].

Афіняни, які протистояли перським військам, також не залишили без уваги можливість використання інформаційно-психологічного впливу. Зокрема була зроблена спроба внести розкол в ряди прихильників персів. Фемістокл, щоб запобігти участі на стороні Ксеркса етнічних греків іонійців, звернувся до них з наступними словами, висіченими на камені, куди іонійці приходили за прісною водою: «Іонійці! Ви робите несправедливо, ідучи війною на своїх предків і допомагаючи (Варварам) поневолити Елладу. Переходьте скоріше на нашу сторону! Якщо ж це неможливо, то, принаймні, вмовте карійців вчинити так само. А якщо не можете зробити ні того, ні іншого, якщо ви скуті занадто важким ланцюгом примусу і не можете його скинути, то бийтеся як боягузи, коли справа дійде до битви. Не забувайте ніколи, що ви пішли від нас і що через вас спочатку пішла у нас ворожнеча з перським царем)» [47].

Грецький історик Геродот, який окреслив цей епізод, відзначав, що автор звернення діяв з подвійним умислом: або іоняни зрадять персам і

перейдуть до еллінам, або Ксеркс, отримавши повідомлення про це, візьме під підозру іонян і сам не дозволить їм брати участь в морських битвах.

Засобами інформаційного протиборства в стародавні часи вирішувалися відповідні завдання не тільки у воєнний, але мирний час. В історії відомі випадки успішного проведення, по суті, перших інформаційно-психологічних операцій в мирний час. Наприклад, в Шумерських пам'ятках (IV тисячоліття до н. е.) наводиться приклад ведення «війни нервів»: правитель шумерського міста Руку навмисно систематично страшними чутками залякував жителів і правителя міста Аратта, багатого благородним металом, в результаті чого останні без жодного фізичного примусу платили Шумеру велику данину [47].

У міру накопичення досвіду практичного здійснення інформаційного протиборства виникла потреба в його теоретичному осмисленні. З документально зафіксованих розробок в області теорії інформаційного протиборства історично першими можна вважати праці китайських дослідників [62].

У Китаї з давніх часів з великою увагою ставилися до інформаційних форм і способів боротьби з противником, вважаючи їх кращими, ніж кровопролитні сутички на полі бою. Перші наукові обґрунтування інформаційного протиборства пов'язують з іменами давньокитайських філософів – Конфуція і Сунь-Цзи (VI-V ст. до н.е.), їх теорії використані в сучасних теоретичних і практичних підходах китайських і американських фахівців в інформаційній дії, а також в діяльності спецслужб Китаю і США. Сунь-Цзи поставив психологічний вплив на супротивника на одне з перших місць у військовому протиборстві. (У своєму «Трактаті про військово мистецтво» він писав: «У всякій війні, як правило, найкраща політика зводиться до захоплення всієї держави; зруйнувати її значно легше. Взяти в полон армію супротивника краще, ніж її знищити ... Здобути сотню перемог в боях – це не межа мистецтва. Підкорити супротивника без бою – ось вінець мистецтва». Сунь-Цзи зазначав, що «Війна – це шлях обману», тому виграє той, хто вміє вести війну, не борючись. Для цього треба, по-перше,

«зруйнувати плани противника», по-друге, «розладнати його союзи», і лише, по-третє, «розгромити його війська»:

- знищить все хороше, що є в країні вашого супротивника;
- залучайте видних представників вашого противника в злочинні підприємства;
- підривайте їх престиж і виставляйте в потрібний момент на ганьбу громадськості;
- використовуйте співробітництво самих підлих людей;
- розпалюйте сварки і зіткнення серед громадян ворожої країни;
- підбурюйте молодь проти старих;
- заважайте всіма засобами діяльності уряду;
- перешкоджайте всіма способами оснащенню, забезпеченню і наведенню порядку в збройних силах;
- сковуйте волю противника безглуздими піснями і музикою; знецінюйте традиції і богів ваших ворогів;
- надсилайте жінок легкої поведінки з тим, щоб доповнити справу розкладання;
- будьте щедрі на пропозиції та подарунки для покупки інформації і спільників, не економте ні на грошах, ні на обіцянках, так як вони приносять багаті дивіденди) [62].

У трактаті висвітлені основні прийоми маніпуляції противником шляхом психологічного впливу і дезінформації, в певному поєднанні складові механізм примусу обраного об'єкта до спрямованих дій [62].

Значну увагу, на думку Сунь-Цзи, необхідно приділяти отриманню знань про особистісні характеристики протистоянь полководців. Оскільки війна – зіткнення людей, наділених певними якостями, вважав Сунь-Цзи, вони і визначають її хід. Введення противника в оману приносить перемогу. Будь-яке рішення воєначальника по відношенню до ворога повинно виходити з цього, але щоб обдурити ворога, його треба глибоко знати і перш за все, знати його якості [33].

Подальший розвиток військового мистецтва супроводжувався вдосконаленням форм інформаційно-психологічного впливу. До II століття відноситься використання такого самостійного прийому інформаційно-психологічного впливу, як проголошення справедливого характеру війни зі свого боку і несправедливого з боку противника. Цей прийом широко використовувався в війнах стародавнього Китаю протягом значного періоду.

Ідеї Сунь-Цзи активно розвивалися іншими китайськими теоретиками. До їх числа відноситься військовий теоретик Чжуге Лян (III ст. н.е.), визнаний Мао Цзедунем як гідного наставника. Спадщина Чжуге Ляна в області психологічного протистояння з військовим супротивником була уважно вивчена і успішно використана партизанами В'єтконга в Південному В'єтнамі в війні проти США. Чжуге Лян (ніколи не розмахував мечем, бо суть великої китайської військової традиції завжди зводилася до того, що мозок обдурить фізичну силу). Він, як і Сунь-Цзи, вважав, що – у військових діях атака на розуми – головне завдання, атака на зміцнення – другорядна задача. Психологічна війна – це головне, бій – це другорядна справа [33].

Значну увагу питанням виховання власних військ з метою забезпечення психологічної стійкості воїнів в бою, питань дезінформації та психологічного впливу на чужі армії приділяли європейські воєначальники і вчені минулого: давньогрецький письменник і історик Ксенофонт (IV ст. до н.е.), римський полководець Ю. Цезар (I ст. до н.е.) і інші. Відомий римський державний діяч і вчений Н. Макіавеллі (XV-XVI ст.), аналізуючи особливості інформаційного протиборства в процесі бою, особливу увагу приділяв питанням дезінформування противника [62].

З давніх часів важливою частиною інформаційного протиборства було вироблення психологічної стійкості мирного населення до впливу чужоземних моралей шляхом виховання мирного населення в дусі патріотизму і вірності моральних цінностей своєї країни. Так, істотне значення ідеологічної обробки населення з метою збереження стабільності суспільного організму надавав Платон, підкреслюючи необхідність навіювання населенню уявлень

пробожественності і непорушності заснованих порядків і законів, суворих загробних карах за їх порушення і т.д. На його думку, комплекс філософсько-міфологічних поглядів, який повинен бути нав'язаний населенню, є по суті загальнообов'язковою державною релігією, націленою на досягнення єдності громадян і зміцнення соціально-політичного ладу і законного порядку. Аристотель вважав також (... найважливіше з усіх ... сприяють збереженню державного ладу засобів, яким нині все нехтують, – це виховання в дусі відповідного державного ладу) [62].

Ці аспекти розглядав і знаменитий римський оратор і державний діяч Цицерон (I ст. до н.е.), що вказував на негативний вплив чужоземних звичаїв і мов, які порушують вітчизняні встановлення і стабільність ладу, і закликав протистояти їм. Подібних поглядів пізніше дотримувався хорватський мислитель Ю. Крижанич, (одним з початків і підстав політичної мудрості є духовна заповідь: «Не вір чужинцям») [62].

Таким чином, основними наступальними методами інформаційного протиборства стали залякування (психологічний тиск) і дезінформування противника в передвоєнний і воєнний періоди, головним чином, з метою забезпечення раптовості нападу і ослаблення волі ворога до опору. Також були розроблені й подані такі наступальні методи, і способи інформаційного протиборства, взяті на озброєння спецслужбами, як дезорієнтація, компрометація, дискредитація, використання агентів-дезінформаторів, призначені для таємного напрямку діяльності противника. І ті, і інші з названих наступальних методів виконували функцію примусу агресора до певних дій і були в зв'язку з цим методами інформаційної війни.

1.2. Стан наукового вивчення проблеми та джерельна база дослідження

Сучасні вітчизняні та західноєвропейські наукові уявлення про інформаційні війни ще далекі від повноти і ясності. У науковій літературі та Інтернеті розгорнута велика дискусія з приводу генезису інформаційних війн,

характеру і способів їх здійснення. Потребує також вироблення єдиної методології аналізу їх теоретичних, прикладних і суто інформаційних «складових». Слід розробити загальнонаукові дефініції цього феномену, дуже різною в окремих соціокультурних і комунікативних системах, а головне, щодо суб'єктів і об'єктів власне інформаційного протистояння.

Розгорнута аналітика цих тем обмежено доступна для загальнонаукових цілей і завдань дослідження, або характеризується відвертим популізмом і явно розрахована на масового споживача. На жаль, доводиться констатувати, що в сучасній літературі практично відсутня вивірена і відрефлексована типологія інформаційних війн, кваліфікація їх за принципами та завданням проведення, успішності або неуспішності відповідної інформаційної операції. Відчутні недоопрацювання щодо їх ціннісної і предметної складової, а головне – напрямку інформаційних атак, їх прихованого або явного впливу на менталітет, духовні уподобання, моральну свідомість, етнос різних народів і субкультурних груп, спосіб життя і поведінку об'єкта впливу [6].

З метою комплексного вивчення проблеми нами було згруповано джерела дослідження і використана література. Першу групу представляють нормативно-правові документи України, які визначають законодавчі аспекти регламентації інформаційної діяльності, зокрема питань безпеки, порушення якої може призвести до глобальних проблем у країні. Поряд із юридичними конструкціями, правилами та прийомами викладення законодавчих та інших нормативно-правових актів чи не найважливішим засобом юридичної техніки є відповідна термінологія. Система визначень, що характеризує різні аспекти інформаційної діяльності, стає основою формування відповідних безпекових понять, необхідних для розвитку технологій організації і забезпечення інформаційної безпеки. Зокрема, це законодавчі документи: «Про затвердження Зводу відомостей, що становлять державну таємницю» [78], «Про заходи щодо вдосконалення формування та реалізації державної політики у сфері інформаційної безпеки України» [80], «Про інформацію» [83], «Про Службу безпеки України» [91], «Про Національну поліцію» [86],

«Про Стратегію національної безпеки України» [92] та «Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні» [93]. Подані документи склали основу джерельної бази щодо засад визначення системи інформаційного захисту та державної безпеки в Україні.

У свою чергу, Звід відомостей [78], що становлять державну таємницю, (ЗВДТ) формується і публікується в офіційних виданнях Служби безпеки України на підставі рішень державних експертів з питань таємниць. З моменту опублікування документу держава забезпечує захист і правову охорону відомостей, які зареєстровані в ньому.

Відповідно до ЗУ «Про інформацію» [83] право на інформацію охороняється законом та держава гарантує всім суб'єктам інформаційних відносин рівні права і можливості доступу до інформації.

Наступний комплекс джерельної бази склали електронні інформаційні ресурси урядових органів публічної влади. Найбільш складними й відповідальними можна вважати ті функції, що передбачені в роботі державних служб, органів державної влади і управління, у відання яких входять вирішення питань національної безпеки України.

Пункт 3 «Положення про Офіс Президента України» містить перелік основних завдань, покладених на цей орган [67]. Серед них є й ті, що безпосередньо пов'язані з аналітичною діяльністю: консультативне, інформаційне, експертно-аналітичне забезпечення здійснення Президентом України повноважень, визначених Конституцією України. Вищезгадане Положення передбачає, що Офіс Президента проводить аналіз політичних, економічних, соціальних, гуманітарних та інших процесів, що відбуваються в Україні та світі, готує за його результатами пропозиції щодо формування та реалізації внутрішньої і зовнішньої політики держави для внесення їх на розгляд Президентіві України. Теж до компетенцій згідно цього організаційного документу входить підготовка пропозицій щодо здійснення керівництва зовнішньополітичною діяльністю держави; участь у розробленні пропозицій щодо запобігання і нейтралізації загроз національній безпеці

України; проведення в установленому порядку експертизи законів, прийнятих Верховною Радою України. До безпосередніх функцій державного органу відносять аналіз актів Кабінету Міністрів України; моніторинг інформаційного простору України, забезпечення доступу громадськості до інформації про діяльність президента; забезпечення в установленому порядку доступу до публічної інформації, розгляд, опрацювання, облік, систематизацію, аналіз та надання відповідей на запити, що надійшли [67].

Аналіз перелічених завдань, що стоять перед Офісом Президента згідно з Положенням, дозволяє вивести її функції в межах аналітичної діяльності: забезпечувальної, діагностичної, рекомендаційної, соціально-комунікативної та інформаційно-комунікативної, прогностичної, захисної, експертно-нормативної, охоронної, контрольної [67].

Виходячи з аналізу структури, з точки зору реалізації функцій у сфері національної політики, опорною науково-дослідною інституцією аналітико-прогностичного супроводження діяльності Президента є Національний інститут стратегічних досліджень [65], який утворений Указом Президента України від 04.03.92 р. № 127 [57]. Його основними завданнями в якості предмета аналітичної діяльності є: наукове обґрунтування, аналіз та оцінка проблем і перспектив суспільно-політичного розвитку України; наукове забезпечення діяльності Президента України, Ради національної безпеки і оборони України, здійснення повноважень у сфері національної безпеки України; дослідження проблемних питань економічного, демографічного, соціального, гуманітарного, етнополітичного, воєнно-політичного, зовнішньополітичного, інформаційного, екологічного розвитку України; дослідження та моніторинг регіональних аспектів суспільного розвитку; наукова експертиза проектів законодавчих та інших нормативно-правових актів, державних заходів суспільно-політичного спрямування тощо [57].

Аналітичні матеріали, відображені не лише у відповідних документах, а й у монографіях, наукових публікаціях, здійснюються з актуальних політичних питань, зокрема соціальної економіки, регіонального та

гуманітарного розвитку, інформаційних стратегій, громадянського суспільства, національної безпеки, міжнародних відносин. На сайті Інституту представлені інформаційні продукти у вигляді аналітичних звітів, аналітичних записок з найактуальніших проблем української держави сьогодення. Ці документи можуть слугувати зразком для оформлення матеріалів, що представляють результати аналітичної діяльності.

Відповідно до ст. 107 Конституції України при Президентові України створюється Рада національної безпеки і оборони України, діяльність якої регламентується відповідним Законом 88]. Президентом було затверджено «Положення про інформаційно-аналітичний центр», в якому передбачалося створення й основні засади діяльності Центру як робочого органу Ради національної безпеки і оборони. На нього покладалися обов'язки забезпечення аналітичного й прогностичного супроводження діяльності РНБОУ щодо здійснення координації діяльності органів виконавчої влади з питань національної безпеки в інформаційній сфері [69].

Офіційний сайт Служби безпеки України (далі – СБУ) [91], в якій висвітлено повноваження даної відомчої структури, що безпосередньо пов'язані із захистом інформаційного кіберпростору та охороною державної таємниці. На базі Ситуаційного центру забезпечення кібербезпеки СБУ функціонує система управління подіями інформаційної безпеки (SIEM), яка моніторить події в режимі реального часу та дозволяє аналізувати стан інформаційної безпеки. Потенційно критичні події безпосередньо обробляються аналітиками безпеки, що дає змогу оперативно виявляти, реагувати та попереджувати загрози в національному кіберпросторі.

Третій комплекс сформований на основі фахових публікацій вітчизняних та зарубіжних дослідників. Геополітичні, цивілізаційні та етнологічні аспекти інформаційних війн у сучасних наукових концепціях становлять найменш досліджену область. Але саме вони дозволяють перейти до рівня особистісного виміру інформаційних атак, технологій культурного та

ідеологічного програмування поведінкових реакцій людини і, відповідно, постановки питання про розробку адекватних засобів протидії.

Так, Ю. Горбань у публікації про інформаційну війну проти України та засоби її ведення зауважує, що інформаційна війна явище аж ніяк не в віртуальне, а саме що є реальне і вкрай небезпечне для існування будь-якого політичного суб'єкта, на який вона спрямована. Це саме війна, що ведеться на моральне, а потім і фізичне знищення противника. Вчений стверджує, що з 2013 року Україна продовжує переживати особливий тип соціокультурного впливу, іменованого інформаційною війною. Інформаційна війна тому й зветься «інформаційною», що вона безпосередньо пов'язана з конкретним видом знань, що передбачає надання певного роду впливу (прямого або непрямого – в залежності від політичної ситуації) на внутрішнє духовно-ціннісне простір людини або соціуму. Цей процес відбувається з метою зміни або радикальної трансформації їх життєвизначальних «ціннісних ядер», що включає в себе власне етичні установки і переваги: звичаї, традиції, розрізнення добра і зла, морально дозволеного і недозволеного, уявлення про добродесні і морально негативних формах поведінки, духовно-моральну мотивацію і систему етично обґрунтованого вибору тощо [22].

М. Гетьманчук у статті «Гібридна війна» Росії проти України: інформаційний аспект» згадує назву «етос» як складене утворення, яке являється в кінцевому рахунку головною мішенню різного роду інформаційних впливів. В результаті інформаційною війною виявляються порушеними ментальні і духовно-ціннісні характеристики людини або суспільства, втрата або ослаблення яких є прямою загрозою соціально-політичним засадам держави [19].

В даний час, як це не парадоксально, саме етичним і естетичним аспектам інформаційної війни приділяється мало уваги, що, з одного боку, викликає деякий подив з огляду на крайній незатребуваності саме цієї тематики вітчизняним компетентним співтовариством, а з іншого, – оскільки в сучасній західноєвропейській і американській літературі ці моменти явно

маскуються, не може не навести на певні роздуми (наприклад, роботи Дж. Лакоффа, Т. Сімпсона, М. Тоді, Г. Почепцова). І якщо саме етико-естетичні підстави інформаційної війни явно випали зі сфери інтересів сучасних її аналітиків, необхідно теоретично заповнити цю прогалину.

Так, автор опублікованого матеріалу М. Гетьманчук вважає, що без комплексного дослідження ряду сучасних аспектів інформаційної війни буде страждати неточністю, неповнотою і неконкретністю, а головне – будуть безповоротно втрачені сутнісні характеристики самих суб'єктів і об'єктів такого роду дій, в результаті чого навмисно (або ж внаслідок відсутності цілісної дослідницької стратегії) спотворюється саме проблемне поле загальнотеоретичне завдання [19].

Інформаційно-психологічний вплив найчастіше розглядається у контексті загроз інформаційної безпеки. Так, на думку О. Олійника, система забезпечення інформаційної безпеки має включати комплекс превентивних заходів із надання гарантій захисту життєво важливих інтересів особи, суспільства, держави. Також до складу входять своєчасне і адекватне реагування на увесь спектр інформаційних безпеко генних чинників з метою захисту національних інтересів та національної безпеки. Основними різновидами інформаційної безпеки є: інформаційна безпека особи, інформаційна безпека суспільства та інформаційна безпека держави [43].

Очевидно, що у 2014 р. Росія застосувала проти України концепцію «гібридної війни», яка багато в чому є унікальною зі структурно-функціонального погляду: за формою вона «гібридна», а за змістом – «асиметрична». На думку відомого дослідника інформаційних воєн сучасності Г. Почепцова, інформаційну політику Росії стосовно України можна назвати «першою смисловою війною в світі», для якої характерні такі ознаки інформаційно-психологічного/«смилового» впливу. Першочерговим виступають знищення ознак військових: «зелені чоловічки», «ввічливі люди»; знищення ознак незаконності «народний мер», «народний губернатор», «народна самооборона», «возз'єднання Криму». Також вчений називає

посилення негативної характеристики противника: «бойовики», «карателі», «каральна операція», «хунта», «само-проголошена київська влада», «самопроголошений прем'єр» [71].

Ю. Лісовська у посібнику «Інформаційна безпека України» на міждисциплінарному рівні розкриває сутність, структуру та механізм захисту інформаційної безпеки нашої держави [52]. Визначає концептуальні засади інформаційної безпеки особи, країни та суспільства, а також особливості інформаційного протиборства. При цьому акцентує увагу на систему превентивних заходів адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки України.

Ю. Бобало та І. Горбатий у навчальному посібнику «Інформаційна безпека» [5] розглядають основні поняття та визначення в галузі інформаційної безпеки та криптології. Також значну увагу приділяють практичному захисту інформації та безпеці інформаційних систем.

Таким чином, проблема дослідження різних аспектів сучасних інформаційних воєн є надзвичайно актуальною у теоретичному і практичному планах. Її життєва значущість в контексті існування і розвитку нашого суспільства не повинна викликати ні сумнівів, ні байдужості.

РОЗДІЛ 2

ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОГО ІНСТИТУТУ СТРАТЕГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В ПЕРІОД 2002-2023 РР.

2.1. Загальні положення організації роботи

Національний інститут стратегічних досліджень утворений згідно з Указом Президента України від 4 березня 1992 року № 127. Указом Президента України від 16 грудня 2002 року № 1158 Інститут підпорядкований Президентові України. Внесені зміни до діяльності Інституту відбулися відповідно до Указом Президента України від 07 жовтня 2019 року № 737 [82].

Відповідно до Статуту Національного інституту стратегічних досліджень (у редакції Указу Президента України від 07 жовтня 2019 року № 737) Інститут є базовою науково-дослідною установою науково-аналітичного супроводження діяльності Президента України та Ради національної безпеки і оборони України, консультативно-дорадчим органом при Президентові України. Інститут здійснює науково-аналітичні та прогнозні дослідження проблем розвитку України, її національної безпеки, готує і подає Президентові України, Раді національної безпеки і оборони України аналітичні матеріали, проекти програмних документів та нормативно-правових актів.

Основними завданнями Інституту є:

- наукове обґрунтування, аналіз та оцінка проблем і перспектив сталого розвитку України, проблем її національної безпеки, розробка науково обґрунтованих пропозицій щодо їх вирішення;
- організаційне, методичне та наукове супроводження підготовки проектів щорічних послань Президента України до Верховної Ради України;
- підготовка проектів програмних документів та нормативно-правових актів;
- наукова експертиза проектів нормативно-правових актів;

- публікація результатів наукових досліджень, оперативне видання матеріалів з основних напрямів наукової та аналітичної діяльності Інституту;
- наукове супроводження здійснення Президентом України, Радою національної безпеки і оборони України повноважень у сфері забезпечення національної безпеки України [57].

Основним документом, в якому визначені мету, завдання, основні напрями діяльності, є Статут Національного інституту стратегічних досліджень. Цей організаційний норматив затверджений Указом Президента України та розміщений на офіційних сайтах НІСД та Верховної Ради України.

Слід відмітити, що до загальних положень Національного інституту стратегічних досліджень (далі – Інститут) відноситься наступне. Інститут є базовою науково-дослідною установою науково-аналітичного супроводження діяльності Президента України, Ради національної безпеки і оборони України, є консультативно-дорадчим органом при Президентові України.

Інститут створено шляхом перетворення Інституту стратегічних досліджень Академії наук України згідно з Указом Президента України від 04 березня 1992 року № 127 «Про створення Національного інституту стратегічних досліджень». НІСД здійснює свою діяльність відповідно до Конституції України, законів України, актів Президента України, Кабінету Міністрів України та підпорядкований Президентові України, щорічно звітує перед ним про свою діяльність.

Національний інститут стратегічних досліджень є юридичною особою, має самостійний баланс, реєстраційні рахунки в органах, що здійснюють казначейське обслуговування бюджетних коштів, рахунки у національній та іноземній валюті в банках України, відкриті відповідно до законодавства України, круглу печатку із зображенням Державного Герба України і своїм найменуванням, інші необхідні печатки, штампи та бланк зі своїм найменуванням, емблему, логотип. Інститут може мати товарний знак, який реєструється в установленому законодавством порядку, має право відповідно

до законодавства укладати угоди, набувати майнові та немайнові права. Інститут є неприбутковою установою.

В цій установі ведеться діловодство, бухгалтерський облік та фінансова звітність згідно із чинним законодавством України. Відповідно до офіційних документів повне найменування Інституту: українською мовою – Національний інститут стратегічних досліджень; англійською мовою – National Institute for Strategic Studies. Скорочене найменування українською мовою: НІСД, англійською – NISS. Адреса НІСД: 01030, м. Київ, вулиця Пирогова, будинок 7 а [82].

Щодо мети та основних завдань, то слід відмітити, що Національний інститут стратегічних досліджень здійснює науково-аналітичні та прогностичні дослідження проблем розвитку України, її національної безпеки. Інститут готує і подає Президентові України, Раді національної безпеки і оборони України аналітичні матеріали, проекти програмних документів та нормативно-правових актів.

Інститут для виконання покладених на нього завдань: одержує безоплатно від органів виконавчої влади, інших державних органів, а також в установленому порядку від підприємств, установ, організацій інформацію, аналітичні та інші матеріали, необхідні для виконання покладених на Інститут завдань; забезпечує підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації працівників Інституту. Також організовує проведення наукових конференцій, нарад, круглих столів, семінарів з актуальних проблем суспільного розвитку; створює постійні та тимчасові експертні та робочі групи для вивчення окремих проблемних питань розвитку України, її національної безпеки; готує до видання матеріали за результатами досліджень.

Важливим компонентом у роботі НІСД виступає також аналіз стану розвитку профільних досліджень в іноземних державах, підтримка зв'язків та здійснення співробітництва з їх установами і вченими з найважливіших проблем суспільно-політичного розвитку, створення спільних наукових

колективів, здійснення обміну результатами наукових робіт, публікаціями та спеціалістами.

Інституту також взаємодіє з органами державної влади, підприємствами, установами, організаціями, в тому числі іноземними, виконує на договірних засадах науково-дослідні та аналітичні роботи, здійснює експертизу наукових проектів, залучає в разі потреби на договірних засадах або на правах співавторства наукові установи та окремих фахівців до виконання найважливіших досліджень [82].

Крайнім в переліку основних завдань, відповідно до Статуту НІСД, виступає здійснення видавничої діяльності. На нашу думку, ця складова в повній мірі відображає результат аналітичної роботи установи.

Як зазначено в основних нормативах про діяльність НІСД, його робота не повинна негативно впливати на умови роботи інших установ, організацій, підприємств, побутові умови громадян, які проживають на прилеглих до нього територіях. Інститут вживає необхідних заходів щодо охорони довкілля, збереження його від забруднення викидами, стічними водами та іншими відходами, а також щодо боротьби з шумами, які перевищують допустимі рівні, та радіоперешкодами.

Щодо кадрового складу НІСД, то граничну чисельність працівників затверджує Президент України. Організаційну структуру, штатний розпис і кошторис затверджує директор Національного інституту стратегічних досліджень (далі – директор) в установленому законодавством порядку.

Для погодженого вирішення питань, що стосуються основних напрямів діяльності Інституту, утворюється дирекція. До складу якої входять за посадою директор, заступники директора, заступники директора – керівники науково-аналітичних центрів, вчений секретар, радники директора.

Основною структурною одиницею Інституту є науково-аналітичний центр (далі – центр). До складу Інституту та його центрів можуть входити відділи, сектори, інші структурні підрозділи, створені відповідно до законодавства [82].

У складі Інституту функціонує наукова бібліотека.

Інститут може створювати відокремлені структурні підрозділи в інших містах України. Положення про структурні підрозділи Інституту затверджує директор.

З метою незалежної оцінки наукових результатів діяльності Інституту створюється Наглядова рада, склад якої затверджує Президент України за поданням директора Інституту. Основними завданнями Наглядової ради є: сприяння діяльності Інституту; визначення пріоритетних напрямів науково-аналітичної діяльності та затвердження стратегічної програми досліджень Інституту, внесення змін до неї; розгляд щорічних звітів про наукову і науково-організаційну роботу Інституту.

Наглядова рада діє відповідно до регламенту Наглядової ради, що затверджується на її засіданні. Засідання Наглядової ради проводяться не рідше одного разу на рік. Члени Наглядової ради виконують свої обов'язки на громадських засадах [57].

Колегіальним органом управління науковою діяльністю Інституту, який виконує консультативно-дорадчі функції, є Вчена рада. До складу Вченої ради входять за посадою директор, його заступники, заступники директора – керівники центрів, вчений секретар Інституту. Три чверті від складу Вченої ради обираються таємним голосуванням колективу наукових працівників, решта її членів призначаються директором [57].

Організація роботи Вченої ради покладається на вченого секретаря. Положення про Вчену раду затверджується директором. У разі потреби при Вченій раді можуть бути утворені секції на чолі з провідними вченими.

При центрах Інституту за рішенням Вченої ради можуть бути організовані експертні ради з окремих наукових проблем для здійснення експертизи наукових проектів, їх окремих етапів, результатів наукових досліджень та для координації робіт між виконавцями, визначення основних проблем у межах відповідних наукових напрямів. До складу зазначених рад залучаються працівники як Інституту, так і інших установ (за погодженням з

їх керівниками), що працюють за науковим профілем центру. Склад експертних рад затверджує директор за поданням вченого секретаря [57].

Для контролю за видавничою діяльністю та надання дозволів на публікацію матеріалів в Інституті діє експертна комісія. Загальне керівництво і оцінку діяльності Інституту здійснює Президент України.

Національний інститут стратегічних досліджень очолює директор, якого призначає на посаду та звільняє з посади Президент України. Директор здійснює керівництво діяльністю Інституту і несе персональну відповідальність за її результати перед Президентом України.

До повноваження директора входить:

- організація роботи, забезпечення виконання стратегічної програми досліджень та тематичних планів, додержання вимог законодавства, виконавської дисципліни;
- організація контролю за виконанням рішень Президента України з питань діяльності Інституту та реалізацією науково-дослідних програм;
- представлення Інституту в органах державної влади України, на підприємствах, в установах, організаціях, у банках;
- розподіл обов'язки між членами дирекції Інституту;
- встановлення посадових окладів відповідно до діючих схем у межах фонду оплати праці;
- забезпечення комплектування Інституту кадрами, керування підготовкою наукових кадрів, забезпечення перепідготовки та підвищення їх кваліфікації;
- залучення на договірних засадах фахівців для поглибленого аналізу і проведення міжгалузевих досліджень, що не є профільними для Інституту;
- прийом на роботу та звільнення з роботи працівників Інституту;
- видання в межах своїх повноважень накази, організація та забезпечення контролю за їх виконанням;

- забезпечення додержання законодавства про працю, правил і норм охорони праці, техніки безпеки, пожежної безпеки, виробничої санітарії, соціального страхування;
- застосування до працівників Інституту заходи матеріального і морального заохочення за високу якість наукових досліджень, видавничу діяльність, зразкове виконання службових обов'язків, ініціативу, новаторство;
- накладення в установленому порядку дисциплінарних стягнень на працівників Інституту;
- розпоряджатися коштами в межах кошторису Інституту;
- укладання договорів на виконання Інститутом науково-дослідних робіт, платних послуг;
- затвердження схвалень Вченою радою планів наукових досліджень центрів, дослідницьких та робочих груп згідно зі стратегічною програмою досліджень та науковими проектами Інституту;
- затвердження на підставі рішення Вченої ради результатів періодичної переатестації аспірантів, докторантів;
- керівництво діяльністю Вченої ради, координування діяльність експертних рад;
- подання згідно з рішенням Вченої ради документів на присвоєння вченого звання старшого дослідника, професора, на здобуття наукового ступеня доктора філософії, доктора наук;
- представлення в установленому порядку працівників Інституту до нагородження державними нагородами;
- нагородження Почесною грамотою Інституту його працівників, громадян України та іноземців, присуджує їм на підставі рішення Вченої ради почесне звання «Почесний доктор Національного інституту стратегічних досліджень»;
- налагодження міжнародних наукових зв'язків Інституту;

– створення умов, необхідних для творчого обміну думками та дискусій між працівниками, їх високопродуктивної праці, підвищення ефективності наукових досліджень, видавничої діяльності. Заступники директора, заступники директора – керівники центрів призначаються на посаду та звільняються з посади директором. Посадові обов’язки заступників директора, заступників директора – керівників центрів та вченого секретаря визначаються розподілом обов’язків між членами дирекції, керівників структурних підрозділів – положеннями про відповідні структурні підрозділи, інших працівників Інституту – посадовими інструкціями, які затверджує директор. Обов’язки директора у разі його відсутності виконує один із заступників директора згідно з розподілом обов’язків [82].

У роботу НІСД входить і фінансове та матеріально-технічне забезпечення. Зокрема, майно Інституту складають основні та оборотні фонди, а також інші матеріальні цінності, вартість яких відображається в самотійному балансі. Відповідно до законодавства, мети, основних завдань і функцій йому можуть належати будівлі, споруди, обладнання, прилади, транспортні засоби та інше майно. Майно Інституту є державною власністю і належить йому на праві оперативного управління. Майно, передане Інституту, використовується відповідно до мети і завдань, визначених цим Статутом. Інституту надаються в користування земельні ділянки відповідно до законодавства України. Фінансування діяльності Інституту здійснюється за рахунок коштів загального та спеціального фондів Державного бюджету України, інших джерел, не заборонених законом [57].

Інститут в установленому порядку може зараховувати власні надходження, отримані від плати за послуги, що надаються ним згідно з основною діяльністю, благодійну допомогу, гранти (включаючи кошти, що надходять від вітчизняних та іноземних замовників для реалізації наукових, науково-технічних та інноваційних проектів) за рішенням Вченої ради на спеціальні реєстраційні рахунки, відкриті в органах, що здійснюють

казначейське обслуговування бюджетних коштів, або на поточні та/або вкладні (депозитні) рахунки, відкриті в установах банків.

Зазначені доходи, а також відсотки, отримані від розміщення коштів Інституту на вкладних (депозитних) рахунках в установах банків, включаються до кошторису Інституту і можуть використовуватися на оплату витрат, пов'язаних із здійсненням та популяризацією наукової діяльності, оплати праці, придбання майна і його обслуговування, капітальне будівництво та ремонт приміщень тощо у межах статутної діяльності Інституту. Зміни до Статуту Інституту вносяться указами Президента України.

Припинення діяльності Інституту може бути здійснено шляхом реорганізації (злиття, приєднання, поділу) або ліквідації за рішенням Президента України у визначеному законодавством порядку.

Інститут внесено до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції [57].

Таким чином, відповідно до статті 15 Закону України «Про доступ до публічної інформації» розпорядники інформації зобов'язані оприлюднювати інформацію про організаційну структуру, місію, функції, повноваження, основні завдання, напрями діяльності та фінансові ресурси, порядок та механізм їх витрачання, структуру, принципи формування та розмір оплати праці, винагороди, додаткового блага керівника, заступника керівника юридичної особи публічного права, керівника, заступника керівника [75]. Отже, Інститут національних стратегічних досліджень є важливою інституцією у сфері питань, безпосередньо пов'язаних з важливими державними питаннями України, зокрема, економічної та безпекової сфери.

2.2. Наукові дослідження Інституту

Одним із основних завдань Національного інституту стратегічних досліджень є наукове обґрунтування, аналіз та оцінка проблем і перспектив сталого розвитку України, проблем її національної безпеки, розробка науково

обґрунтованих пропозицій щодо їх вирішення та публікація результатів наукових досліджень, оперативне видання матеріалів з основних напрямів наукової та аналітичної діяльності Інституту.

Так як України з 2022 року перебуває у стані війни з Російською Федерацією актуальними залишаються наукові дослідження, тематика яких безпосередньо стосується даної проблеми.

Забезпечення енергетичної безпеки країни – один із пріоритетних, але непростих для системи державного управління напрямів щодо забезпечення національної безпеки, тому що управлінська діяльність у цій сфері потребує врахування різних аспектів життєдіяльності країни. Йдеться про ресурсні, технічні, економічні, екологічні, організаційно-адміністративні, управлінські, соціальні, інноваційні, політичні, геополітичні, безпекові, світоглядні та інші аспекти енергозабезпечення життєво важливих потреб людини, суспільства, суб'єктів господарювання та держави. У цьому контексті найновішим є наукове дослідження авторського колективу: О. Суходоля, Ю. Харазішвілі, Г. Рябцев «Енергетична безпека України: перспективна модель управління ризиками», рекомендована до друку Вченою радою НІСД (протокол № 3 від 26.04.2023 р.) [102].

У монографії узагальнено цикл досліджень, спрямованих на розвиток і застосування системного підходу з реалізації державної політики у сфері енергетичної безпеки. Представлені у виданні методологія аналізу сфери енергетичної безпеки та модель управління ризиками можуть сприяти узгодженню на єдиній методологічній основі різних підходів до опису енергетичної безпеки, стануть інструментами визначення цілей державної політики у сфері енергетичної безпеки, а також допоможуть забезпечити адаптацію траєкторії досягнення стратегічних, бажаних цілей до впливу загроз енергетичній безпеці.

На думку авторів, проведене дослідження переконливо доводить теоретичну важливість і практичну цінність застосування системного підходу у сфері енергетичної безпеки. Інформація, висвітлена в монографії, стане в

пригоді під час формування й реалізації енергетичної політики, стратегічного планування у сфері енергетичної безпеки та розроблення управлінських рішень, спрямованих на досягнення визначених цілей у різних сферах державного управління.

Наступним ґрунтовним науковим виданням Інституту є монографія О. Резнікової «Національна стійкість в умовах мінливого безпекового середовища», підготовлена у Національному інституті стратегічних досліджень та рекомендовано до друку вченою радою (протокол № 6 від 06 жовтня 2021 р.) [96]. Вона стала першим в Україні комплексним науковим виданням, присвяченим проблемі, яка на сьогодні має надзвичайно важливе наукове і практичне значення для нашої країни.

У науковому виданні Д. Гладких «Банківська безпека держави в умовах розвитку інформаційної економіки (трансформації банківських операцій): монографія», рекомендовано до друку Вченою радою Національного інституту стратегічних досліджень (протокол № 3 від 19 квітня 2019 р.) [20], досліджені теоретичні та практичні аспекти забезпечення національної стійкості в умовах мінливості й невизначеності безпекового середовища. Здійснено аналіз практик забезпечення національної стійкості, що існують у світі, з точки зору можливості їх імплементації в Україні. Розроблені рекомендації щодо концептуальних засад та моделі забезпечення національної стійкості в Україні, формування й реалізації комплексної державної політики у сфері національної безпеки та стійкості, удосконалення законодавства України у відповідній сфері тощо. Монографія містить теоретичне обґрунтування процесів розбудови системи забезпечення національної стійкості в Україні, у яких авторка брала активну участь, зокрема, під час розроблення проекту Концепції забезпечення національної системи стійкості, а також низки інших проєктів нормативно-правових документів України, що набули чинності [20].

У монографії досліджено проблему забезпечення банківської безпеки держави в умовах розвитку інформаційної економіки з урахуванням загроз та

можливостей її зміцнення, пов'язаних із розвитком інфраструктури безготівкових розрахунків, ринку криптовалют та електронних кредитних платформ на підставі розвитку концептуальних та прикладних компонентів. Визначено роль та місце банківської системи України у реалізації національних економічних інтересів з урахуванням активного розвитку інформаційної економіки.

Проаналізовані ризики та можливості розвитку банківської системи України в умовах становлення інформаційної економіки, що обумовлює трансформацію «традиційних» банківських операцій у цифровий та мережевий формат. Обґрунтовано основні напрями розвитку нових видів безготівкових розрахунків, шляхи забезпечення банківської системи України внаслідок інституалізації ринку криптовалют та визначено перспективи законодавчого регулювання діяльності електронних кредитних платформ в контексті забезпечення банківської безпеки України. Для працівників органів державного управління, науковців, фахівців з питань економічної безпеки та банківської діяльності, викладачів, аспірантів та студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів. Дослідження зацікавить експертів, науковців, фахівців у галузі національної безпеки, суб'єктів владних повноважень, представників громадських організацій та окремих громадян, усіх, хто цікавиться проблемами забезпечення національної стійкості. Видання також може стати в пригоді під час розроблення та ухвалення нормативно-правових актів, що регулюватимуть правовідносини в цій сфері, зауважують рецензенти.

Монографія К. Антонюк «Забезпечення безпеки споживання в Україні в процесі євроінтеграції: теоретико-методологічні основи та прикладні аспекти» [3] присвячена теоретико-методологічним основам і механізмам забезпечення безпеки споживання в Україні в процесі євроінтеграції. Дослідження рекомендовано до друку Вченою радою Національного інституту стратегічних досліджень (протокол № 3 від «17» червня 2020 р.). У монографії висвітлено теоретичні та прикладні аспекти зміцнення безпеки споживання товарів і

послуг у системі економічної безпеки держави з використанням розробленого методологічного апарату дослідження. Запропоновано методологічні підходи до моделювання процесу зміцнення безпеки споживання в динамічному вимірі. Обґрунтовано напрями імплементації безпекових імперативів споживання в підприємницьку діяльність шляхом модернізації систем менеджменту якості підприємств, імплементації європейських практик технічного регулювання, модернізації діяльності ринкових посередників, убезпечення споживання в електронній торгівлі в Україні. Призначена для науковців, державних службовців, студентів і викладачів, які займаються проблемами безпекознавства, споживання та соціально-економічного розвитку України [3].

На офіційному сайті НІСД опубліковано монографію колективу авторів Бориса Парахонського та Галини Яворської «Онтологія війни і миру. Безпека. Стратегія. Смысл», яку рекомендовано до друку Вченою радою Національного інституту стратегічних досліджень (протокол № 10 від 5 грудня 2018 р.) [62]. Монографію присвячено проблемам онтології війни і миру в контексті досвіду України у протидії російській гібридній війні, яка стала довгостроковим чинником деструктивних впливів на українську політичну, економічну та соціальну реальність. Агресивні дії РФ спричиняють руйнівні наслідки для системи світового порядку та міжнародної безпеки, головним чинником дестабілізації безпекового середовища в регіональному оточенні України.

У праці сутність війни і миру розкривається через стратегічну та безпекову парадигми, із включенням різнорівневої взаємодії когнітивних смислів. Семантика концептів війни і миру, проблеми соціально-політичної онтології, опис глобального й регіонального стратегічного середовища, стратегічна культура та її зв'язок з дискурсом влади, роль ідентичності та мови війни і, нарешті, стратегія перемоги – стислий перелік питань, що розглядаються в книзі. Автори спираються на припущення про зв'язок онтологічних моделей із сучасними способами ведення воєнних дій, зокрема, про зв'язок гібридної війни з логікою постмодерністського релятивізму і

загальною боротьбою із владним порядком. Окрему увагу приділено ролі політики ідентичності та аналізу когнітивного виміру гібридних конфліктів. Дослідження буде зацікавити науковців і широкого читацького загалу [62].

Отже, НІДС сприяє науковим дослідженням, тематика яких спрямована здебільшого на актуальні питання безпекової ситуації в Україні.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО ІНСТИТУТУ СТРАТЕГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У 2024 Р.

3.1. Аналіз стратегічного управління

Ефективність функціонування системи пов'язана з тим, як саме вона реагує на навколишнє середовище, як реагує на несподівані зміни в середовищі, в тому числі стратегічні, як реально використовує потенційні можливості (запаси різних моделей будівлі). Системне протистояння базується на системній теорії, яка вперше була застосована в точних науках, а наприкінці 1950-х років – в теорії офісу. Системний підхід до офісу – це не набір правил чи принципів, якими мають керуватися менеджери, а загальний спосіб мислення та залучення до організації та офісу. Суть системного протистояння – знаходити простіше в складному, розбирати проблему на складові частини, поки не дійдемо до простих питань: «Це є – це потрібно визначити» [98].

В основу такої роботи лежить систематичний огляд офісу та проблем, що виникають. Будівля – це певна умовна структура, що складається з взаємозалежних частин (компонентів), кожна з яких сприяє характеристикам цілого. Автомобілі, комп'ютери, телебачення – все це приклади будівель. Отже, будівля складається з багатьох частин, кожна з яких працює у взаємодії одна з одною, щоб створити ціле, яке має властивості, якими не володіють її складові частини. Але компоненти будівлі взаємозалежні. Якщо хоча б один з них не знайдений, то вся будівля незабаром не працює, а іноді і зовсім працює неправильно. Існує два кардинальних типи будівель: закриті та відкриті. Закриті будівлі мають більш жорсткі межі, і їхні дії відносно незалежні від середовища, що оточує будівлю.

Прикладом таких будівель може бути годинник, який працює незалежно від умов експлуатації, якщо в ньому є вентиляція або інше джерело енергії.

Відкриті будівлі характеризують взаємодію з навколишнім середовищем через проникні «кордони» будівлі (входи і виходи). Через входи навколишнє середовище впливає на будівлі, а через виходи будівлі впливають на навколишнє середовище. Великі складні будівлі складаються з більшої кількості спільних частин, які можна дослідити в їх черговості, ніж будівлі. Ці частки – іменовані підсистемами. Термін підсистеми більш прикметний для офісу, оскільки це дає можливість створення в рамках будівлі необхідних структурних підрозділів, як це має бути в офісі: відділів, секторів, дільниць і т.д. При цьому підсистеми, в свою чергу, можуть складатися з більш дрібних підсистем (частин, компонентів). Оскільки вони взаємозалежні, неправильне функціонування навіть невеликих підсистем може вплинути на будівлю в цілому. В основі цього лежить системотехнічний підхід, що базується на принципах [100].

Системний аналіз можна охарактеризувати як методологію для вирішення великих комплексних проблем офісу. При цьому досліджуються системні об'єкти, використовуються системні принципи і проекти для забезпечення надійної картини висхідного розвитку і діяльності економічних об'єктів. Мета використання системного аналізу відносно конкретної проблеми – підвищити ступінь обґрунтованості вирішального, поширити установку, що лежить в основі прочитаного, на середину прочитаного, і в той же час вказати шляхи відхилення підпорядкованого прочитаного від інших.

Системний аналіз використовує надійні кількісні методи, а також логічні висновки, досвід та інтуїцію. За допомогою системного аналізу можна дослідити будь-яку проблему, враховуючи не тільки ті фактори, вплив яких можна виразити чисельно, але й фактори, які можна оцінити якісно. Таким чином, вихідні причини прийняття рішень, з якими стикається використання системного аналізу, – загальні, експлуатований менеджер, оцінює вплив усіх факторів у кожній конкретній ситуації: технічних, економічних, психологічних, соціальних. Але при цьому виробник рішення повинен враховувати не тільки свою суб'єктивну думку, але й об'єктивну інформацію,

отриману в результаті дослідження, що дозволяє йому прийняти найбільш раціональне і обґрунтоване рішення [39].

Роль зовнішнього середовища в стратегічному управлінні. Стратегічний аналіз базується на вивченні внутрішнього середовища та умов функціонування компанії, в якому виділяють два напрямки: вивчення загальної ситуації та боротьби за першість у комерційних сферах, де діє компанія; вивчення ситуації всередині компанії. Аналіз довкілля компанії – процес визначення критичних складових умов експлуатації і внутрішнього середовища, які впливають для досягнення цілей компанії. Аналіз зовнішнього середовища виконує ряд важливих функцій в компанії: з точки зору стратегічної концепції, це покращує визначення кардинальних факторів, які впливають на економіку компанії та її майбутнє; з точки зору політики суспільства, допомагає йому створити найбільш сприятливе враження про себе; з точки зору поточної діяльності, надає інформацію, необхідну для кращого виконання.

Середовище, в якому знаходиться і функціонує компанія, поділяється на такі складові: 1. Внутрішнє середовище – сукупність факторів всередині компанії, які є результатом рішень офісу. 2. Умови експлуатації – фактори, що стоять за рамками діяльності. В умовах експлуатації виділяють макро- і мікросередовище [39].

Мікросередовище діяльності – це ті об'єкти, з якими відбувається постійна і безпосередня взаємодія: споживачі, постачальники, конкуренти, партнери, ринок праці. Мікросередовище має вплив на складові внутрішнього середовища підприємства, але в той же час воно є і кутом протилежного спрямування – підприємство може впливати на фактори проміжного середовища.

Макросередовище підприємства – фактори, які мають опосередкований вплив на внутрішнє середовище, але мають значний вплив на його діяльність. До декомпозиції макросередовища часто включають економічні, політичні, технологічні, соціальні, ринкові та міжнародні фактори. Таким чином, процес

вивчення навколишнього середовища передбачає дослідження трьох складових: умов експлуатації (макросередовище), проміжного середовища (мікросередовище) та внутрішнього середовища діяльності підприємства.

Умови експлуатації – джерело, яке постачає операцію необхідними ресурсами для підтримання її внутрішнього потенціалу на належному рівні. Операція за наявності постійного обміну з умовами експлуатації, який потім забезпечує можливість виживання. Але ресурси умов експлуатації не є безмежними. Завжди існує ймовірність того, що компанія не зможе забрати необхідні ресурси з умов експлуатації, тому що на них претендують інші компанії, які знаходяться в тому ж середовищі. Це може послабити потенціал бізнесу і призвести до багатьох негативних наслідків для нього. Завдання стратегічного офісу – гарантувати таку взаємодію компанії з навколишнім середовищем, яка дозволила б їй підтримувати свій потенціал в горизонтально необхідному для досягнення поставлених цілей вигляді, а згодом дала б їй можливість вижити в довгостроковій перспективі [95].

Аналіз умов експлуатації – процес, в ході якого розробляється стратегія зовнішніх по відношенню до операції факторів з метою прогнозування потенційних загроз і можливостей. Аналіз умов експлуатації дозволяє компанії передбачити появу загроз і можливостей у відповідних технічних термінах, щоб можна було здійснити ситуаційні плани на випадок непередбачуваних обставин, щоб можна було здійснити стратегію, яка дозволяє компанії досягти своїх цілей і перетворити потенційні загрози на вигідні можливості.

Для вивчення умов функціонування виділяють шість груп факторів: економіка, політика, ринок, технологія, міжнародне обладнання та соціальна поведінка. Аналіз SWOT Починаючи з 60-х років минулого століття і до сьогодення в процесі стратегічної концепції широко використовується аналіз SWOT, який полягає в поділі факторів і явищ на чотири категорії: сильні сторони (Strengths); слабкі сторони (Weaknesses) проекту; можливості (Possibilities), що відкриваються при його реалізації;

загрози (Threats), що виникають при його виконанні. Вперше аббревіатура SWOT була представлена в 1963 році гарвардським професором Кеннетом Ендрюсом на конференції, присвяченій проблемам об'єктивної політики [48].

Спочатку SWOT-аналіз був заснований на зображенні і структуризації знань про поточну ситуацію і тенденції. У 1965 році чотири професори Гарвардського університету – Edmund P. Learned, C. Roland Christensen, Kenneth R. Andrews, William D. Guth запропонували технологію використання SWOT-моделі для розробки стратегії поведінки фірми. Була запропонована схема LCAG (по початкових буквах прізвищ авторів), яка заснована на послідовності кроків, що приводять до вибору стратегії. Strengths (Сили); Weaknesses (Слабкості); Opportunities (Можливості); Threats (Загрози). Внутрішній стан компанії відображається в основному в S і W, а зовнішня – в O і T. [39]

Послідовно зіставлена, структурована інформація за кожним напрямком – ефекти, вразливості, можливості, загрози – оцінюється кількісними значеннями, виходячи з потенціалу досліджуваного об'єкта за кожним напрямком, що розраховується за допомогою сервісних програм. З появою SWOT-моделі аналітики отримали інструменти для своєї інтелектуальної роботи. Відома, але розрізнена і безсистемна інформація про факти в суспільстві і конкурентному середовищі, аналіз SWOT дозволив аналітикам сформулювати в логічно узгодженому вигляді схему взаємодії впливів, вразливостей, можливостей і загроз.

Традиційний метод аналізу SWOT дозволяє провести детальне вивчення умов експлуатації та побуту. У результаті раціонального аналізу SWOT, тим більше цілеспрямованого на підготовку узагальненого інформаційного потенціалу, повинні бути знайдені ефективні рішення щодо відповідної реакції (впливу) суб'єкта (слабкого, фінансового і величезного) відповідно до ключовим словом (слабкого, фінансового чи величезного) умов експлуатації. Сили компанії планують гарантувати її прискорений висхідний розвиток у напрямку досягнення стратегічних цілей, доки блокується її «оголеність». Тут

також природно враховувати можливості і загрози умов експлуатації, без чого неможливо правильно визначити сценарії висхідного розвитку організації [39].

Ефективність – здатність інституційних будівель, яка за умови синтезу з можливостями умов експлуатації гарантує прискорене продовження існування будівлі з метою досягнення стратегічних цілей. З точки зору професійного інтересу, навчання – це «виток висхідного розвитку» – траєкторія, сформована в результаті «накладання» (синтезу) спроможностей інституційних будівель на сприятливі можливості умов експлуатації (з огляду на оголеність інституційних будівель і загрози з боку умов експлуатації) [39].

Слабкість – негативний актив організації, який визначає її утримання в процесі депортації в напрямку досягнення стратегічних цілей. Стійкість є значною, коли кардинальна оголеність інституційної системи зливається (синтезується) зі значними загрозами з боку умов експлуатації. При цьому не можна ігнорувати одну річ: потужність функціонування та можливості експлуатації. Ця версія сценарію висхідного розвитку організації є більш освіченою. Такий сценарій може перетворитися на «виток краху», якщо існує тенденція («ефект доміно»), яка, з одного боку, послаблює можливості та повноваження, а з іншого – збільшує загрози від умов експлуатації в поєднанні з процвітаючою інституційною слабкістю [41].

Можливості – тенденції або події в умовах використання, при правильному адекватному реагуванні на які організація отримує значний висхідний розвиток у напрямку до поставлених стратегічних цілей [42].

Загрози – тенденції або події в умовах експлуатації, які, за відсутності адекватної реакції з боку організації, стримують значне приховування стану організації на шляху реалізації її планів [52].

Починаючи з 1990-х років, у процесі стратегічної концепції використовується невизначений аналіз SWOT, який полягає у поділі факторів та явищ на категорії: сильні та слабкі сторони проекту, можливості, що виникають у процесі його реалізації, та загрози, пов'язані з його реалізацією.

Традиційні математичні методи, засновані на класичній логіці, страждають від неточності та упередженості, а також невизначеності в економічних будівлях. Невизначеність, у свою чергу, призводить до збільшення ризиків прийняття неефективних рішень, що може призвести до негативних економічних наслідків. Для цього потрібні методи, засновані на нечіткій логіці.

PEST-аналіз, PEST-аналіз (іноді його ще називають STEP) – це маркетинговий інструмент, призначений для виявлення політичних (P – political), економічних (E – economic), соціальних (S – social) і технологічних (T – technological) аспектів зовнішнього середовища, які впливають на бізнес компанії. Політика вивчається тому, що вона регулює владу, яка, в свою чергу, визначає оточення компанії та отримання ключових ресурсів для її діяльності. Основною причиною вивчення економіки є створення картини розподілу ресурсів на державному рівні, що є найважливішою умовою діяльності підприємства. Не менш важливими є споживчі переваги, які визначаються за допомогою соціальної складової PEST-аналізу [48].

Останнім фактором є технологічна складова. Метою його дослідження вважається виявлення тенденцій технологічного розвитку, які часто є причинами ринкових змін і втрат, а також появи нових продуктів. Аналіз проводиться за схемою «фактор – підприємство». Результати аналізу оформляються у вигляді матриці, підметом якої є фактори макросередовища, присудком – сила їх впливу, яка оцінюється в балах, рангах та інших одиницях виміру.

Результати PEST-аналізу дають можливість оцінити зовнішньоекономічну ситуацію у сфері бізнесу та комерційної діяльності. Матриця стратегічного читання (TOWS-аналіз) TOWS (аббревіатура) технічного терміну створюється заздалегідь з букв англійських слів: (threats) загрози, (possibilities) можливості, (exposure) повноваження (сили) оголення. Філософія методу: використовувати сили для реалізації можливостей і пом'якшення загроз, мінімізувати вплив через можливості. TOWS – логічне

продовження аналізу TAUKENS. В рамках SWOT ми підводимо підсумки всебічного аналізу ОТГ. TOWS робить це більш можливим: розробка можливих стратегій майбутнього висхідного розвитку. знайти відповідь, як використовувати внутрішні особливості кооперативу, впливати на зовнішні фактори (і навпаки) з вигодою для Отг, розставити пріоритети стратегії, але не надається інструменту для вибору «найбільш підходящого» [48].

У ході аналізу стратегічного управління за допомогою SWOT та PESTLE методик виявлено значущі фактори, які впливають на успіх організації та її стратегічне планування. SWOT-аналіз дозволяє визначити внутрішні сильні та слабкі сторони, а також зовнішні можливості та загрози, що створює можливість для ефективного вироблення стратегії розвитку [53].

За результатами SWOT-аналізу виявлено, що компанія має вагомні конкурентні переваги в сфері інноваційних технологій та високої якості продукції, що може бути використано для розширення ринкового впливу та збільшення прибутковості. Однак слабкі сторони, такі як обмежений ринковий диверсифікований портфель та відсутність глобальної присутності, вимагають уваги для подальшого зміцнення позицій на ринку.

PESTLE-аналіз розглядає зовнішнє середовище, включаючи політичні, економічні, соціокультурні, технологічні, правові та екологічні аспекти. Цей підхід надає можливість враховувати широкий спектр факторів, що впливають на стратегічне управління.

PESTLE-аналіз показав, що зміни в регулюванні, економічних умовах та технологічному прогресі можуть впливати на стратегічні рішення компанії. Наприклад, розвиток нових технологій може відкрити нові можливості для інновацій та розвитку.

Узагальнюючи, об'єднання SWOT та PESTLE аналізів надає комплексний погляд на внутрішні та зовнішні фактори, що служить основою для розроблення ефективних стратегій управління. Ретельний розгляд знайдених можливостей та вирішення проблем дозволять організації не лише

адаптуватися до змін, але й здійснювати успішне стратегічне управління в нинішньому конкурентному бізнес-середовищі [48].

3.2. Моделювання та прогнозування у роботі НІСД

Створення і розвиток Національного інституту стратегічних досліджень тісно пов'язані з історією і розвитком України як незалежної держави. Із проголошенням незалежності виникла гостра потреба у комплексних міждисциплінарних дослідженнях для розробки стратегій розвитку Української Держави та наукових рекомендацій для органів державної влади. З цією метою 25 грудня 1991 року за ініціативою президента Академії наук України академіка Бориса Євгеновича Патона Президія АН України прийняла рішення про створення Інституту стратегічних досліджень.

4 березня 1992 року згідно з Указом першого Президента України Леоніда Кравчука Інститут набув статусу національного та був підпорядкований Президентові України. Основними завданнями Інституту було визначено забезпечення Української Держави науково обґрунтованими стратегіями розбудови держави та розробка прогнозів політичного, соціально-економічного та гуманітарного розвитку країни [82].

Національний інститут стратегічних досліджень є базовою науково-дослідною установою аналітико-прогнозного супроводження діяльності Президента України. Серед основних завдань Інституту: наукове обґрунтування, аналіз та оцінка проблем і перспектив суспільно-політичного розвитку України та проблем її національної безпеки; організаційне, методичне та наукове супроводження підготовки проектів щорічних послань Президента України до Верховної Ради України; дослідження проблемних питань економічного, демографічного, соціального, гуманітарного, етно-політичного, воєнно-політичного, зовнішньополітичного, інформаційного, екологічного розвитку України, а також питань національної безпеки держави;

дослідження та моніторинг регіональних аспектів суспільного розвитку; наукова експертиза проектів законодавчих та інших нормативно-правових актів, державних заходів соціально-політичного спрямування; наукове супроводження здійснення Президентом України повноважень у сфері забезпечення національної безпеки України [57].

Визначальну роль у процесі моделювання і прогнозування соціально-економічного розвитку регіонів відіграє урахування особливостей функціонування регіональних економічних систем, у т.ч. особливостей, що визначаються державним устроєм. Конституцією України закріплений унітарний устрій України, водночас проголошується, що територіальний устрій України ґрунтується на засадах єдності й цілісності державної території, поєднання централізації та децентралізації у здійсненні державної влади, збалансованості соціально-економічного розвитку регіонів, з урахуванням їхніх історичних, економічних, екологічних, географічних і демографічних особливостей, етнічних і культурних традицій [103].

Актуальність тематики, дослідженням якої безперервно займається Національний інститут стратегічних досліджень, пов'язана з моделюванням регіонального розвитку та вдосконаленням регіональної політики. Це посилюється також у зв'язку з тим, що регіоналізація економіки є складником процесів лібералізації та демократизації управління в економічній сфері, що забезпечує формування фінансових ресурсів на місцевому рівні, наближає виробника до споживача, створює регіональні ринки й умови збільшення зайнятості, формує повноцінне конкурентне середовище в межах країни [103].

Метою такого виду аналітичної діяльності Національного інституту стратегічних досліджень є визначення особливостей формування в контексті регіональної економічної політики в Україні, вибір методологічного інструментарію системного моделювання регіонального розвитку та діагностики стану розвитку регіональної економіки з урахуванням системних проблем економічної безпеки регіонів, розроблення методології

прогнозування та порівняння ефективності соціально-економічного розвитку регіонів України.

Також під час виконання певних завдань у своїй роботі НІСД займається вивченням досвіду економічного районування, формуванням регіональної політики, теоретичного обґрунтування типів і контурів регіонів України як об'єктів моделювання та прогнозування; визначенням принципів формування та механізмів реалізації регіональної економічної політики в Україні з метою їх урахування у процесі моделювання та прогнозування соціально-економічного розвитку регіонів; системним моделюванням та прогнозуванням соціально-економічного розвитку на регіональному рівні на базі принципів загальної економічної рівноваги [82].

До повноважень даної державної установи входить вивчення важливих питань, які безпосередньо пов'язані із системою охорони здоров'я. Так, Національний інститут стратегічних досліджень безпосередньо проводив наукове обґрунтування механізму моніторингу та оцінки процесу наближення законодавства України з питань охорони здоров'я до законодавства Європейського Союзу та прогнозування наслідків прийняття законодавчих актів. Основними результатами виконання роботи були: розробка методології прогнозування наслідків впровадження актів законодавства Європейського Союзу (ЄС) у законодавство України про охорону здоров'я та структури Національної стратегії наближення (апроксимації) законодавства України до права ЄС у сфері охорони здоров'я; обґрунтування стратегічного керівництва та інституційного забезпечення транспозиції та імплементації законодавства ЄС у законодавство України про охорону здоров'я; розробка проекту індикативної оцінки стану впровадження вимог джерел права ЄС у сфері охорони здоров'я; проведення оцінювання нормативно-правового регулювання розвитку стандартизації у сфері охорони здоров'я населення України з точки зору наближення законодавства України з питань охорони здоров'я до законодавства ЄС. На підставі вивчення нормативно-правової бази країн Європи у сфері охорони здоров'я, у т.ч. країн ЄС, запропоновано

нормативно-правове регулювання переліку та обсягів державних стандартів безоплатного медичного забезпечення державних службовців України; визначено сучасний стан розробки та впровадження державних соціальних стандартів у сфері охорони здоров'я населення України [55].

Слід відмітити, що в інституті виконувалося дві ініціативні науково-дослідні роботи на тему «Медицина Києва і Київщини в XIX – на початку XX століття». Результатом виконання стали: проведення історико-політичної, природно-географічної та соціально-економічної характеристики м. Києва і Київської губернії; висвітлено чисельність, склад і умови життя населення; розглянуто та описано методи вивчення природного руху і стану здоров'я населення залежно від рівня обліку та аналізу статистичного матеріалу, наявності необхідних кадрів; проаналізовано і описано правові та організаційні основи розвитку медичної справи у XIX ст. В контексті даної аналітичної роботи охарактеризовано природний рух і стан здоров'я населення Києва і Київщини в XIX ст.; вивчено динаміку розвитку мережі медичних закладів м. Києва і Київської губернії та подано показники їх діяльності; висвітлено становлення та розвиток санітарного нагляду та протиепідемічної роботи; дано характеристику організації та діяльності Київської служби швидкої медичної допомоги; проаналізовано діяльність громадських товариств м. Києва та висвітлено їх роль у розвитку системи медичної допомоги і охорони народного здоров'я.

За результатами виконання роботи зроблено такий головний висновок: становлення і розвиток медичної та санітарної справи Київської губернії у XIX ст., перехід від приказної до земської медицини заклали основи сучасної системи медичної допомоги і охорони народного здоров'я, без яких не були б можливими досягнення XX ст. [55].

Політологічні студії також посідають значне місце в науковій діяльності Інституту. Питання внутрішньої й зовнішньої політики досліджують відділи: аналітично-інформаційний, глобалістики та безпекових стратегій, гуманітарної політики, досліджень інформаційних стратегій та

інформаційного суспільства, зовнішньої політики, оборонних стратегій та військово-технічної політики, політичних стратегій, стратегії реформування сектору безпеки, стратегій розвитку громадянського суспільства, регіональні філіали Інституту в Дніпропетровську, Донецьку, Одесі, Ужгороді, Харкові. У складі наукового колективу Інституту працюють 6 докторів і 25 кандидатів політичних наук. Серед напрямів сучасних політологічних досліджень Інституту: динаміка політичних інститутів в умовах демократичних трансформацій, конституційний транзит в Україні, становлення української політичної нації, розвиток громадянського суспільства в Україні, забезпечення стратегічних інтересів України в умовах трансформацій глобального інформаційного простору, вплив процесів глобалізації на національну безпеку України, визначення зовнішньополітичних пріоритетів України в новому світоустрої, державно-церковні відносини [116].

3.3. Експертна оцінка Інституту щодо діяльності державних відомчих структур в період війни

Національний інститут стратегічних досліджень у своїй діяльності значну увагу приділяє аналізу діяльності державних відомчих структур, акцентуючи при цьому увагу на вирішенні актуальних питань у всіх сферах. Так, економічна складова має важливе значення, зокрема робота Міністерства цифрової трансформації України. Слід зауважити, що за два роки після початку повномасштабного російського вторгнення на територію України технологічний сектор і далі укріплює позиції як рушій зростання економіки. Міністерство цифрової трансформації України й надалі реалізує комплекс заходів, спрямованих на цифрову трансформацію економіки та підтримання стійкості держави.

Серед основних подій у сфері цифрової трансформації економіки України в лютому 2024 р. Інститут виокремлює такі.

Наукове дослідження вчених американського аналітичного центру Brookings Institution «Україна: цифрова стійкість під час війни», опубліковане в кінці січня 2024 р., окреслило закономірності широкомасштабної цифрової трансформації в Україні за період з 2012 р. до кінця 2023 р. [94]. У висновках зазначено, що наявний цифровий потенціал та електронні послуги дали змогу адаптувати й створити нові можливості для забезпечення стійкості країни в умовах повномасштабної війни та закласти основи для побудови win-win відносин зі світовими партнерами. Подальший розвиток цифрових можливостей та охоплення мільйонів українців електронними послугами можуть стати каталізатором значного прогресу, як-от хмарне зберігання даних, інструменти розробки з низьким кодом, поліпшені стандарти криптографії та європейське визнання українських цифрових облікових даних, що вимагає своєю чергою врегулювання питань на законодавчому рівні.

НІСД статистично доводить, що за два роки реальний антикорупційний та економічний ефект від цифрової трансформації становить 16,3 млрд грн. Потенційний антикорупційний та економічний ефект цифровізації становить 48 млрд грн. [110].

Кабінет Міністрів підтримав постанову, яка дозволяє відкрити код «Дії», що надасть змогу демонструвати логіку роботи застосунку з даними. Завдяки такому оновленню в «Дії» розробники зможуть проаналізувати особливості архітектури застосунку та на її основі розробити нові сервіси.

Міністерство цифрової трансформації України спільно з Міністерством економіки України 01 лютого 2024 р. оновили Національний класифікатор України «Класифікатор професій» і додали близько 30 нових назв професій. У зв'язку з розвитком нових видів економічної діяльності й технологій змінено перелік застарілих професій у сфері ІТ [4]. Серед нових професій – інженер зі штучного інтелекту (ШІ), інженер інтернету речей (IoT), розробник робототехніки, хмарної інфраструктури тощо [110].

Верховна Рада України в першому читанні ухвалила законопроект про єдину роумінгову зону з ЄС, що є однією з умов євроінтеграції України у сфері

електронних комунікацій та ще одним кроком на шляху до цифрового безвізу з ЄС [48]. Попри бойові дії, які точаться на території нашої держави, Україна взяла на себе зобов'язання до квітня 2024 р. врегулювати питання впровадження законодавства ЄС щодо роумінгу. Завдяки цьому українці зможуть не платити додаткові збори за зв'язок під час подорожей Європою тривалістю до чотирьох місяців. Це правило стосуватиметься і європейців, які завітали до України.

Крім того, уряд ухвалив постанову для дальшого розвитку сфери електронної ідентифікації, упровадження нових засобів електронної ідентифікації з різними рівнями довіри [37]. Також постанова створює передумови для впровадження Європейського цифрового гаманця, що сприятиме в майбутньому зберіганню в електронній формі ідентифікаційних даних (eID) громадян та зручному користуванню як у межах своєї країни, так і за кордоном для отримання різних видів послуг [103].

Співпраця між іноземними технологічними компаніями та українськими збройними силами стимулює новий вид експериментів у галузі військового штучного інтелекту та створення військової лабораторії майбутнього. Цифрова платформа «Brave1», через яку оборонно-технічні компанії, стартапи та пересічні українці можуть просувати свою продукцію (дрони, програмне забезпечення для розшифрування штучного інтелекту, радіоприймачі, що запобігають російським перешкодам, обладнання для розмінування тощо) сприяє прискоренню найзначніших фундаментальних змін у характері війни [9].

Національний інститут стратегічних досліджень доводить, що такі компанії, які «Clearview AI» та «Palantir» надали свої інструменти для ідентифікування воєнних злочинів російських окупантів та аналізу супутникових зображень, даних з відкритих джерел, відеозаписів з безпілотників для завдання ударів по скупченню російських військ [110].

Кабінет Міністрів ухвалив зміни до двох постанов щодо закупівлі дронів без переplat та дерегуляції виробництва боєприпасів [110]. Щодо

виробництва дронів запроваджено новий інструмент уточнення розрахунків цін та контролю за реалізацією державних контрактів, що дасть змогу економити кошти та закуповувати більшу кількість БПЛА. Якщо прибуток перевищуватиме 25 %, виробники робитимуть уточнені розрахунки ціни та собівартості до завершення виконання контракту. Відповідно до цього ціни державних контрактів буде скориговано.

Верховна Рада України 22 лютого 2024 р. підтримала в другому читанні законопроект № 10208, який дасть змогу українцям, які втратили житло під час повномасштабної війни з Росією, використати житловий сертифікат «ЄВідновлення» для придбання житла за програмою «ЄОселя» [73]. Згідно із законопроектом, під час купівлі житла частину суми угоди можна покрити сертифікатом «ЄВідновлення», а на решту взяти кредит за державною програмою «ЄОселя».

У методологічному контексті Стратегії розвитку української культури до 2030 року, розроблення якої анонсувало Міністерство культури та стратегічних комунікацій України, проаналізовано Інститутом, варто наголосити на наступному.

Зважаючи на суспільний резонанс та значущість ініціативи, доречно означити кілька ідей стосовно концептуальних основ Стратегії.

По-перше. Ключовий методологічний засновок Стратегії – це розуміння культури як багатогранного феномену. Справа в тому, що подібні крайнощі не дозволяють охопити низку аспектів культурної сфери, які становлять її сутнісне ядро. Завдання Стратегії – окреслити максимально широкий горизонт вимірів культури, де остання розглядається як: світоглядна та ціннісна матриця українського народу; основа національної згуртованості та консенсусу; джерело невичерпних знань, умінь і навичок для всебічного розвитку особистості; платформа міжнародної комунікації та самопрезентації України; унікальна туристична пропозиція; безперервний процес творчого самовираження; інституційне середовище та система його регламентації; самобутній духовний і матеріальний спадок [101].

По-друге. Опрацювання концепту Стратегії обов'язково має враховувати поточну ситуацію у культурній царині. Передусім необхідно зважати на суспільно-політичний контекст, котрий прямо чи опосередковано впливає на процеси, події тенденції в культурному середовищі.

Нині логіку культурних перипетій визначають два домінуючих фактори: широкомасштабна війна та європейський поступ України. Повномасштабне воєнне російське вторгнення призвело до трагічних, тяжких, іноді незворотних для української культури наслідків – загибелі культурних діячів, руйнування, пошкодження, викрадення та привласнення національного культурного спадку окупантами. Про це, зокрема, говорить профільний міністр Микола Точицький: «Через російську агресію в Україні загинули вже 125 культурних діячів, понад 1600 об'єктів культурної спадщини зруйновані та пошкоджені» [101].

Стратегія має запропонувати алгоритм повернення, відновлення, збереження та захисту культурного надбання українців. Принципово важливо, що європейські партнери вважають відновлення культурного спадку України одним із важливих завдань політичного порядку денного [101].

Національний інститут стратегічних досліджень наголошує, що Євроінтеграція мотивує Україну рухатись у напрямі синхронізації власного культурного ландшафту із європейським. Узгодження вітчизняного законодавства щодо сфери культури з відповідним нормативно-правовим регулюванням Європейського Союзу – це ще одне питання, відповідь на яке має надати Стратегія.

По-третє. Будь-який концептуально значущий документ завжди орієнтований на досягнення певної глобальної мети. Стосовно України такою глобальною метою може бути деякий уявний образ суспільства, який необхідно імплементувати протягом запланованого терміну. Якщо спробувати конкретизувати таку мегаціль, то цілком прийнятною є віртуальна модель України як повноцінної європейської держави з усталеними демократичними традиціями, сконсолідованим навколо національної ідеї громадянським

суспільством, у якому гарантується пріоритетність забезпечення прав людини і громадянина.

«Стратегія розвитку української культури до 2030 року якраз і покликана засобами культурної політики реалізувати модель по-європейськи демократичної України. А віртуалізація мегацілі лише допомагає визначити пріоритетні напрями, сформулювати реалістичні завдання, розробити й утілити в життя адекватні практичні заходи» – на цьому акцентує увагу Інститут [101].

Таким чином, Інститут проводить вагому роботу аналітичного характеру, яка спрямована на вирішення актуальних суспільних проблем воєнного часу. Акцентуючи увагу на зібранні статичних відомостей, дослідженні нормотворчого державного процесу та міжнародної співпраці, ця діяльність Національного інституту стратегічних досліджень допомагає виявити вразливі питання та допомогти їх вирішити на найвищому публічному рівні. Також ця установа займається підготовкою фахівців у галузі політичних наук через аспірантуру й докторантуру. НІСД видає науково-аналітичний щоквартальний збірник «Стратегічні пріоритети», який є фаховим з політичних наук. Бібліотека Інституту налічує більше 25 тис. примірників видань. Повнотекстові версії видань, електронний каталог бібліотеки представлені на веб-сайті: <http://www.niss.gov.ua> [82].

ВИСНОВКИ

На основі проведеного дослідження ми прийшли до наступних висновків.

Сучасна епоха характеризується високим рівнем технологічного розвитку, що надає органам державної влади унікальні можливості для оптимізації та удосконалення інформаційно-аналітичної діяльності. Організація інформаційно-аналітичної роботи в урядових структурах є необхідним елементом ефективного управління та прийняття стратегічних рішень.

Варто відзначити, що при прийнятті Законів України «Про доступ до публічної інформації» та «Про внесення змін до Закону України «Про інформацію» (у новій редакції) встановлюється гарантованість кожній особі відкритості та доступності інформації, що перебуває у володінні суб'єктів владних повноважень. Це забезпечується шляхом безперешкодного отримання інформації, будь то через звернення чи за допомогою запиту на інформацію, для задоволення своїх потреб і захисту законних інтересів. Права особи на вибір форми та джерела отримання інформації не можуть бути обмежені, за винятком випадків, передбачених законом, і суб'єкт інформаційних відносин може вимагати усунення порушень його прав на інформацію.

Забезпечення доступу громадян до публічної інформації на сучасному етапі є ключовим для забезпечення суверенітету та національної безпеки держави та суспільства. Ефективність цього процесу значно підвищується, коли існують науково обґрунтовані політичні напрямки та чіткі шляхи їх реалізації в даній області. Розробка та впровадження сучасної інформаційної політики вимагає виваженого підходу, підкріпленого науковими обґрунтуваннями, і є ключовим завданням у комплексі цілей державного управління.

В оптимальному механізмі доступу до публічної інформації сучасної України бачиться основний інструмент розвитку громадянського суспільства,

важлива умова конструктивного взаємодії між владою та народом, а також ключовий елемент національної безпеки та подальшого реформування економіки держави. Великий інтерес до законодавства, що регулює доступ до публічної інформації, свідчить про актуальність цієї теми для пересічних українців та фахівців у сфері права. Глобальний розвиток інформаційного суспільства призвів до серйозних змін у методах та підходах до державного управління, використання та захисту інформаційних ресурсів.

Створення і розвиток Національного інституту стратегічних досліджень тісно пов'язані з історією і розвитком України як незалежної держави. Відповідно до Статуту Національного інституту стратегічних досліджень (у редакції Указу Президента України від 07 жовтня 2019 року № 737) Інститут є базовою науково-дослідною установою науково-аналітичного супроводження діяльності Президента України та Ради національної безпеки і оборони України, консультативно-дорадчим органом при Президентові України. Інститут здійснює науково-аналітичні та прогностичні дослідження проблем розвитку України, її національної безпеки, готує і подає Президентові України, Раді національної безпеки і оборони України аналітичні матеріали, проекти програмних документів та нормативно-правових актів.

Основними завданнями Інституту є: наукове обґрунтування, аналіз та оцінка проблем і перспектив сталого розвитку України, проблем її національної безпеки, розробка науково обґрунтованих пропозицій щодо їх вирішення; організаційне, методичне та наукове супроводження підготовки проектів щорічних послань Президента України до Верховної Ради України; підготовка проектів програмних документів та нормативно-правових актів; наукова експертиза проектів нормативно-правових актів; публікація результатів наукових досліджень, оперативне видання матеріалів з основних напрямів наукової та аналітичної діяльності Інституту; наукове супроводження здійснення Президентом України, Радою національної безпеки і оборони України повноважень у сфері забезпечення національної безпеки України [57].

Основним документом, в якому визначені мету, завдання, основні напрями діяльності, є Статут Національного інституту стратегічних досліджень. Цей організаційний норматив затверджений Указом Президента України та розміщений на офіційних сайтах НІСД та Верховної Ради України. У складі Інституту працюють 18 науково-аналітичних відділів та 6 регіональних філіалів (у Дніпропетровську, Донецьку, Львові, Одесі, Ужгороді та Харкові). Політологічні студії посідають значне місце в науковій діяльності Інституту.

Питання внутрішньої й зовнішньої політики досліджують відділи: аналітично-інформаційний, глобалістики та безпекових стратегій, гуманітарної політики, досліджень інформаційних стратегій та інформаційного суспільства, зовнішньої політики, оборонних стратегій та військово-технічної політики, політичних стратегій, стратегії реформування сектору безпеки, стратегій розвитку громадянського суспільства, регіональні філіали Інституту в Дніпропетровську, Донецьку, Одесі, Ужгороді, Харкові.

Серед напрямів сучасних політологічних досліджень Інституту: динаміка політичних інститутів в умовах демократичних трансформацій, конституційний транзит в Україні, становлення української політичної нації, розвиток громадянського суспільства в Україні, забезпечення стратегічних інтересів України в умовах трансформацій глобального інформаційного простору, вплив процесів глобалізації на національну безпеку України, визначення зовнішньополітичних пріоритетів України в новому світоустрої, державно-церковні відносини тощо.

Підсумовуючи вищезазначене, констатуємо, що діяльність Національного інституту стратегічних досліджень є важливим інструментом для проведення і застосування чітко визначеної демократичної політики України, особливо у період війни, у який наша держава героїчно відстоює своє право жити та розвиватись.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Zyma Olexander. Global Administrative Law and Regulation of Extraction of Minerals in Outer Space. *Advanced Space Law*. 2019. Volume 4. P. 125–136.
2. Андрійко О., Полюхович В. Академічні дослідження проблем державного управління та адміністративного права: результати і перспективи. *Юридичний журнал*. 2004, № 5. С. 57–74.
3. Антонюк К. Забезпечення безпеки споживання в Україні в процесі євроінтеграції: теоретико-методологічні основи та прикладні аспекти. Монографія. Запоріжжя : ФОП Мокшанов В. В., 2020. 452 с. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-09/monografiya.pdf> (Дата звернення: 11.10.2024).
4. Арістова І. В. Державна інформаційна політика: організаційно-правові аспекти: Монографія. Харків : Вид-во Ун-ту внутр. справ, 2000. 368 с.
5. Бабало Ю. Я., Горбатий І. В. Інформаційна безпека. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2019. 573 с.
6. Баранов О. А. Інформаційне право України: стан, проблеми, перспективи. К. : Видавничий дім «Софт Прес», 2005. 316 с.
7. Баранов О. Електронний уряд в Україні? Буде! Коли? *Дзеркало тижня*. 2002. 5–18 січня.
8. Бегма В. М. Військово-технічне співробітництво в умовах глобалізації: український вимір. К. : НІСД, 2011. 80 с. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2011-10/vtc-e8633.pdf>. (Дата звернення: 03.04.2024)
9. Берлач Н. А., Кобець М. А. Особливості публічного адміністрування Німеччини: досвід для України. *Наука і правоохорона*. 2018. Випуск 4 (42). С. 17–25.
10. Беляков К. І. Інформаційна діяльність: зміст та підходи до класифікації. *Інформація і право*. № 1(4).2012.С. 63–69. URL:

<http://www.ippi.org.ua/b%D1%94lyakov-ki-informatsiina-diyalnist-zmist-ta-pidkhodi-do-klasifikatsii>. (Дата звернення: 03.04.2024).

11. Битяк Ю. П., Балакараєва І. М., Бойко І. В. Адміністративне право України: підручник. Харків: Право, 2020. 392 с.

12. Болотіна Є. В., Нікітенко А. В. Сучасні західні концепції управління і моделі публічного адміністрування. *Економічний вісник Донбасу*. 2017. №1(47). С. 96–100.

13. Брижко В. М. Порівняльне правознавство у сфері інформаційного права. *Інформація і право*. № 1(4).2012. С. 23–32. URL: http://ippi.org.ua/sites/default/files/12bvmsip_0.pdf. (Дата звернення: 03.04.2024).

14. В Україні запрацював Центр протидії дезінформації. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-tsentr-protydiya-dezinformatsiya/31189623.html>. (Дата звернення: 28.04.2024).

15. Ведяшкін Ю. Електронний уряд. *Дзеркало тижня*. 2005. 15-21 січня.

16. Воротіна В. Є., Жаліла Я. А. Державне управління регіональним розвитком України : монографія. Київ : НІСД, 2010. 288 с.

17. Гажієнко Г. Деякі аспекти інформаційного забезпечення органів державної влади (на обласному рівні). *Збірник наукових праць УАДУ при Президентові України*. 1998. Вип. 1. С. 406–412.

18. Гарасимчук О. І. Комплексні системи санкціонованого доступу: навч. посіб. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2010. 212с.

19. Гетьманчук М. «Гібридна війна» Росії проти України: інформаційний аспект. URL: <http://www.asv.gov.ua>. (Дата звернення: 03.04.2024).

20. Гладких Д. Банківська безпека держави в умовах розвитку інформаційної економіки (трансформації банківських операцій): монографія. К. : Київ : НІСД, 2022. 456 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-09/monograf_gladkikh_2019.pdf (Дата звернення: 11.10.2024).

21. Голобуцький О.П. Електронний уряд. Інститут інформаційного суспільства. Київ : ЗАТ «Атлант UMS», 2002. 173 с.
22. Горбань Ю. О. Інформаційна війна проти України та засоби її ведення. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. Фаховий збірник. 2015. № 1. С. 136–141.
23. Горбулін В. П. Актуальні проблеми системного забезпечення інформаційної безпеки України. *Форми та методи забезпечення інформаційної безпеки держави*: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. «Форми та методи забезпечення інформаційної безпеки держави». (Київ, травень, 20008 р.). К. : Нац. Акад. СБ України. 2008. С. 79–85.
24. Горовий В., Нечай М. СІАЗ: обслуговування владних структур. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/E_LIB/PDF/EIF0000096.pdf (Дата звернення: 15.10.2024).
25. Горовий В.М. Служба інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського (1992–2006): етапи становлення. URL: <http://surl.li/nwgnr> (Дата звернення: 10.10.2024).
26. Гуровський В. О. Роль органів державної влади у сфері забезпечення інформаційної безпеки України. *Вісник Української академії державного управління при Президентові України*. Фаховий збірник. К., № 3. 2014. С. 21–31.
27. Гусарєв С. Д. Підготовка до єдиного державного кваліфікаційного іспиту здобувачів магістратури 281 «Публічне управління та адміністрування» : навч. посіб. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2021. 393 с.
28. Демкова М. С., Фігель М. В. Доступ до інформації та електронне урядування. Київ : Факт, 2004. 343 с.
29. Додонов О. Г. Інформаційна політика в Україні: стратегія розвитку. Стратегія розвитку України: теорія і практика. К. : НІСД, 2002. 637 с.

30. Дорошенко А. С. Гібридна війна в інформаційному суспільстві. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Фаховий збірник. 2015. № 2(25). С. 21–28.

31. Желюк Т. Л. Публічне управління: сучасні реалії та перспективи для України. *Публічне управління та регіональна політика в країнах Центральної і Східної Європи* : збірник матеріалів доповідей за матеріалами науково-практичної конференції з міжнародною участю (м. Тернопіль, 22 жовтня 2012 року). Тернопіль : ТНЕУ, 2012. 202 с.

32. Зима О. Т. Про адміністративний договір: сучасні проблеми правового регулювання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. № 58. Т. 1. С. 27–32.

33. Зима О. Т. Публічне адміністрування: досвід древнього Шумеру. *Питання адміністративного права*. Кн. 1. Харків: Право, 2017. С. 29–34.

34. Ільганаєва В. О. Аналітика в структурі бібліотечної діяльності. *Вісник Харківської державної академії культури: збірник наукових праць*. 2007. № 23. С. 109–117.

35. Інститут Законодавства Верховної Ради України. URL: <https://research.rada.gov.ua/> (Дата звернення: 27.03.2023).

36. Інформаційно-аналітичний центр. Офіційний сайт. URL: <http://surl.li/goiyj> (Дата звернення: 20.03.2023).

37. Кабмін затвердив порядок для впровадження Європейського цифрового гаманця. URL: https://biz.ligazakon.net/news/225933_kabmn-zatverdiv-poryadok-dlya-vprovadzhennya-vropeyskogo-tsifrovogo-gamantsya (Дата звернення: 11.10.2024).

38. Кириченко В.М. Інформаційне забезпечення державного управління в Україні. *Збірник наукових праць УАДУ при Президентові України*. 2003. Вип. 1. С. 233–238.

39. Коваль Р. А. Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності органів влади: автореф. дис. ... канд. наук з держ. управління: 25.00.02 / Харків, 2008. 20 с.

40. Колодій А. Процес деліберації як складового демократичного врядування. *Демократичні стандарти врядування й публічного адміністрування*: матеріали науково-практичної конференції ЛРІДУ НАДУ при Президентові України (м. Львів, 4 квітня 2008 р.). Львів, 2008. С. 106–110.
41. Копан О. В. Дестабілізація соціально-політичної ситуації – провокація внутрішньодержавного конфлікту. *Інформація і право*: Фаховий збірник. № 4.2017. С. 73–78. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Infpr_2017_4_9. (Дата звернення: 03.04.2024).
42. Кормич Б. А. Інформаційна безпека: організаційно-правові основи: навч. посібник. К. : Кондор, 2004. 384 с.
43. Косач П. Д. Інформаційна безпека як основа національної безпеки. К. : ЗАТ Видавничий дім «ДЕМІЩ», 2002. 144 с.
44. Костецька Т. А. Інформаційне право України К. : Київський національний торговельно-економічний університет, 2009. 170 с.
45. Кузьменко О. В., Пастух І. Д., Користін О. Є. Адміністративне право зарубіжних країн: курс лекцій. Київ : Юрінком Інтер, 2014. 525 с.
46. Куйбіда В. С., Білинська М. М., Пертоє О. М. Публічне управління: термінологічний словник. Київ : НАДУ. 2018. 224 с.
47. Кухареват Г. Розвиток публічного управління Франції: досвід для України. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2017. Вип. 4(35). С. 13–20.
48. Лахижа М. Адаптація державної служби України до стандартів ЄС: регіональні аспекти. *Європеїзація публічного адміністрування в Україні в контексті європейської інтеграції*: матеріали науково-практичної конференції (м. Дніпро, 17 грудня 2009 р.). Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2009. С. 22–24.
49. Ліпкан В. А., Залізняк В. А. Систематизація інформаційного законодавства України : монографія. Київ : ФОП О. С. Ліпкан, 2012. 304 с.

50. Ліпкан В. А., Максименко Ю. Є., Желіховський В. М. Інформаційна безпека України в умовах євроінтеграції: навчальний посібник. К. : КНТ, 2006. 280 с.
51. Ліпкан В. А., Сопілко І. М., Кір'ян В. О. Правові засади розвитку інформаційного суспільства в Україні : монографія. Київ : ФОП О. С. Ліпкан, 2015. 664 с.
52. Лісовська Ю. П. Інформаційна безпека України. Київ : Кондор, 2018. 170 с.
53. Магда Є. Виклики гібридної війни: інформаційний вимір. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. Фаховий журнал. 2014. № 5. 138–142 с.
54. Мартиненко В. Древаль Ю. Питання парадоксальності сучасного державно-управлінського знання. *Публічне управління: теорія та практика*: збірник наукових праць Асоціації докторів наук з державного управління. 2011. № 1(5). С. 60–65.
55. Мельник П. С., Дзюба О. М., Кудренко М. В., Русняк В. А. Наукова діяльність ДУ «Український інститут стратегічних досліджень Міністерства охорони здоров'я України» у 2016 році. URL: file:///C:/Users/Pavilion/Downloads/Uzn_2016_4_3.pdf (Дата звернення: 11.10.2024).
56. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/> (Дата звернення: 14.10.2024).
57. Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України. Офіційний сайт. URL: <https://niss.gov.ua/> (Дата звернення: 07.10.2024).
58. Організаційна структура Офісу Президента України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1221/96#Text> (Дата звернення: 07.03.2024).
59. Офіційний сайт Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації. URL: <https://cip.gov.ua/ua> (Дата звернення: 03.04.2024)

60. Офіційний сайт Міністерства оборони України. URL: <https://www.mil.gov.ua/> (Дата звернення: 03.04.2024).
61. Офіційний сайт Служби безпеки України. URL: <https://ssu.gov.ua/> (Дата звернення: 03.04.2024).
62. Парахонський Б., Яворська Г. Онтологія війни і миру. Безпека. Стратегія. Смысл. Монографія. Київ : НІСД, 2019. 560 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-07/Monografiya_Ontologiya_print.pdf (Дата звернення: 11.10.2024).
63. Перун Т. С. Адміністративно-правовий механізм забезпечення інформаційної безпеки в Україні. Львів : Національний університет «Львівська політехніка», 2019. 268 с.
64. Петрик В. Сутність інформаційної безпеки держави, суспільства та особи URL: www.justinian.com.ua/article.php. (Дата звернення: 03.04.2024)
65. Питання Національного інституту стратегічних досліджень: Указ Президента України від 07.10.2019 № 737/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/737/2019#Text>
66. Погребняк Н. С. Інформаційно-функціональна складова системи функцій Апарату Верховної Ради України як основний показник його конституційно-правового статусу. URL: <http://surl.li/gojas> (Дата звернення: 27.03.2024).
67. Положення про Адміністрацію Президента України (затверджено Указом Президента України від 02.04.2010 р. № 504/2010). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504/2010/ed20100402#Text> (Дата звернення: 04.03.2024).
68. Положення про Апарат Верховної Ради України (затверджене Розпорядженням Голови Верховної Ради України від 25 серпня 2011 року № 769 (в редакції розпорядження № 734 від 29 листопада 2014 року)). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/769/11-%D1%80%D0%B3#Text> (Дата звернення: 22.03.2024).

69. Положення про Інформаційно-аналітичний центр (затверджене Указом Президента України від 12 квітня 2014 року № 398/ 2014. Втратив чинність на підставі Указу Президента від 26.05.2015 № 285/2015). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/398/2014#Text> (Дата звернення: 24.03.2024).

70. Положення про Секретаріат Кабінету Міністрів України (затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 12 серпня 2009 року № 850). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/850-2009-%D0%BF#Text> (Дата звернення: 30.03.2024).

71. Почепцов Г. Інформаційна політика: навч. посібник. К. : Знання, 2006. 663 с.

72. Прибутько П. С. Інформаційні впливи: роль у суспільстві та сучасних воєнних конфліктах. Київ : Вид., 2007. 252 с.

73. Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення правового регулювання питань, пов'язаних із заборонаю відчуження об'єктів нерухомого майна, придбаних (у тому числі проінвестованих/профінансованих) з використанням житлового сертифіката на придбання об'єкта житлової нерухомості: Закон України від 22.02.2024 № 3588-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3588-20#Text>. (Дата звернення: 11.10.2024).

74. Про державну таємницю: Закон України від 24.11.2021. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1994, № 16, ст.93

75. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text> (Дата звернення: 21.04.20234).

76. Про електронні довірчі послуги: Закон України від 05.10.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text> (Дата звернення: 21.04.2024).

77. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text> (Дата звернення: 21.04.2024).

78. Про затвердження Зводу відомостей, що становлять державну таємницю: наказ Голови Служби безпеки України від 10.08.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0052-21#Text>. (Дата звернення: 03.04.2024).

79. Про затвердження плану заходів з виконання завдань, передбачених Законом України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки»: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.08.2007 р. 653–р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-16#Text> (Дата звернення: 03.04.2024).

80. Про заходи щодо вдосконалення формування та реалізації державної політики у сфері інформаційної безпеки України: Указ Президента України Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 28 квітня 2014 р. URL: [www.president.gov.ua /dokument/17588.html](http://www.president.gov.ua/dokument/17588.html). (Дата звернення: 03.04.2024).

81. Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80#Text> (Дата звернення: 21.04.2024).

82. Про інститут. URL: <https://niss.gov.ua/pro-instytut> (Дата звернення: 11.10.2024).

83. Про інформацію: Закон України від 02.20.1992. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (Дата звернення: 21.04.2024).

84. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27.02.2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text> (Дата звернення: 01.04.2024).

85. Про медіа: Закон України від 13.12.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#Text> (Дата звернення: 01.08.2024).

86. Про Національну поліцію: Закон України від 08.08.2021р. № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015, № 40–41, ст.379
87. Про національну програму інформатизації: Закон України від 04.02.1998 р. № 74/98. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 27–28. Ст. 181.
88. Про Раду національної безпеки і оборони України: закон України від 05 березня 1998 р. № 183/98–ВР: URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/183/98>. (Дата звернення: 03.04.2024).
89. Про Раду Національної безпеки і оборони України: Закон України від 5 березня 1998 року (редакція від 31.12.2014). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183/98-%D0%B2%D1%80#Text> (Дата звернення: 03.04.2024).
90. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 28 квітня 2014 року «Про заходи щодо вдосконалення формування та реалізації державної політики у сфері інформаційної безпеки України: Указ Президента України від 01.05.2014 № 449/2014 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0004525-14#Text> (Дата звернення: 03.10.2024).
91. Про Службу безпеки України: Закон України від 25.03.1992 № 2229–XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 27. Ст. 382.
92. Про Стратегію національної безпеки України: Указ Президента України від 12.02.2007 р. *Урядовий кур'єр*. 2007. 7 берез.
93. Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.05.2013 р. № 386-р. *Урядовий кур'єр*. 13.06.2013. № 105. С. 26–27.
94. Прозорість і можливості для експорту: Уряд підтримав створення відкритого коду Дії. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/prozorist-i-mozhливosti-dlya-eksportu-uryad-pidtrimav-stvorennya-vidkritogo-kodu-dii> (Дата звернення: 11.10.2024).

95. Радченко О. Компаративний аналіз моделей демократичного політичного режиму держав початку ХХІ століття. *Публічне управління: теорія та практика* : збірник наукових праць Асоціації докторів наук з державного управління. 2011. № 1(5). С. 90–96.

96. Резнікова О. Національна стійкість в умовах мінливого безпекового середовища. Монографія. К. : Київ : НІСД, 2022. 456 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-06/reznikova_book_web.pdf (Дата звернення: 11.10.2024).

97. Сащук Г. Інформаційна безпека в системі забезпечення національної безпеки. URL: http://www.journ.univ.kiev.ua/trk/publikacii/satshuk_publ.php

98. Соснін О.В. Інформаційна політика України: проблеми розбудови. *Стратегічна панорама*. 2005. № 3. С. 186–192.

99. Соснін О.В. Місце інформаційної діяльності в інноваційній моделі розвитку економіки України. *Стратегічна панорама*. 2004. № 1. С. 170–176.

100. Соснін О.В., Корнейко О. В., Шестак І. М Проблеми розвитку комунікацій у контексті безпеки. *Стратегічна панорама*. 2009. № 1. С. 172–178.

101. Стратегія розвитку української культури: методологічний контекст. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/stratehiya-rozvytku-ukrayinskoji-kultury-metodolohichnyu-kontekst> (Дата звернення: 11.04.2024)

102. Суходоля О. М., Харазішвілі Ю. М., Рябцев Г. Л. Енергетична безпека України: перспективна модель управління ризиками. Монографія. К. : Центр безпекових досліджень, 2023. 153 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-12/ad_mono_sukhodolia_do_druku_na_site_02_01_2024.pdf (Дата звернення: 11.10.2024).

103. Сухоруков А. І., Харазішвілі Ю. М. Моделювання та прогнозування соціально-економічного розвитку регіонів України: монографія. К. : НІСД, 2012. 368 с. URL:

http://library.megu.edu.ua:8180/jspui/bitstream/123456789/4432/1/2012-rozvyt_reg-77b7d.pdf (Дата звернення: 11.10.2024).

104. Телелим В., Музиченко Д., Пунда Ю. Планування сил для виконання бойових завдань у «гібридній війні». *Наука і оборона*. № 3. 2014. С. 30–35.

105. Тихомиров Ю. А. Адміністративне право і процес. М.: *Юрінформцентр*, 2001. С. 397.

106. Ткач В. Ф. Спецпропаганда як інформаційний складник гібридної війни Росії проти України. *Стратегічні пріоритети*: Фаховий збірник. Серія «Політика». 2016. №1(38). 99–109 с.

107. Толкованов В. В., Гук А. К., Олуйко В. М. Прошко В. Я. Посібник з питань партисипативної демократії (демократії участі) на місцевому рівні. Київ : Крамар, 2011. 199 с.

108. Цвих В., Неліпа Д. Сучасна теорія публічного управління в США: від постбюрократичної парадигми Б. Армджані та М. Барзеля до постмодерної концепції Ч. Фокса та Г. Міллера. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Державне управління*. 2020. Випуск 11. С. 53–61. URL: <https://doi.org/10.17721/2616-9193.2019/11-6/7> (Дата звернення: 28.03.2024).

109. Цимбалюк В.С., Гавловський В. Д. Інформаційне право : навч.-метод. Комплекс. Київ : Інститут економіки, управління та господарського права. 1999. 183 с.

110. Цифрова трансформація економіки України в умовах війни. Жовтень 2024 року. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/tsyfrova-transformatsiya-ekonomiky-ukrayiny-v-umovakh-viyny-zhovten-2024> (Дата звернення: 11.04.2024).

111. Цифрова трансформація економіки України в умовах війни. Лютий 2024 року. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/tsyfrova-transformatsiya-ekonomiky-ukrayiny-v-umovakh-viyny-lyutyu-2024> (Дата звернення: 11.10.2024).

112. Чемерис А. О., Лесечко М. Д., Ліпенцев А. В. Адміністративні послуги місцевих органів державної виконавчої влади: монографія. Львів : Вид-во ЛРІДУ НАДУ, 2004. 152 с.

113. Чернова С., Воронова В. Публічне управління та адміністрування в умовах інформаційного суспільства: вітчизняний та зарубіжний досвід: монографія. Запоріжжя : ЗДІА. 2016. 606 с.

114. Шарій В. І. Характеристика світових тенденцій розвитку місцевого самоврядування. *Публічне адміністрування: теорія і практика*. Електронний збірник наукових праць. 2012. Випуск 1(7). URL: http://www.nbuiv.gov.ua/e-journals/Patp/2012_1/12svirms.pdf (Дата звернення: 11.04.2024).

115. Швець М. Я., Калюжний Р. А., Павловський В. Д. Основи інформаційного права та концепція формування системи інформаційного законодавства України. 2001. Т. 19. Ч. I: Спеціальний випуск. С. 168–172.

116. Янішевський С. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <file:///C:/Users/Pavilion/Downloads/168622-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-371615-1-10-20190525.pdf> (Дата звернення: 11.10.2024).